

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет державного управління
Кафедра державного і муніципального управління

ПІТУЛЯ Ірина Василівна

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
СЛУЖБІ СТАТИСТИКИ

Спеціальність – 8.15010002 – адміністративний менеджмент
Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» (або
спеціаліст)

Виконав студент групи АДМз-52
І.В.Пітуля

Науковий керівник
к.е.н. Петриків А.В.

Дипломну роботу допущено
до захисту:

“ ___ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ А.Ф.Мельник
(підпис)

Тернопіль – 2014

Тема:
**Організація інформаційно-аналітичної діяльності в службі
статистики**

План

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади організації інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики.

1.1. Інформаційно-аналітична діяльність як важлива складова адміністрування.

1.2. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в статистиці.

1.3. Інституційні засади організації інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики.

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Аналіз організації інформаційно-аналітичної роботи в Головному управлінні статистики у Тернопільській області.

2.1. Оцінка стану організації інформаційно-аналітичної діяльності в Головному управлінні статистики у Тернопільській області.

2.2. Методичні підходи до організації інформаційно-аналітичної діяльності.

2.3. Оцінка результативності організації інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики в питаннях управління соціально-економічним розвитком адміністративно-територіального утворення.

Висновки до розділу 2.

Розділ 3. Удосконалення процесу організації інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики.

3.1. Вдосконалення методичних підходів до організації інформаційно-аналітичної діяльності.

3.2. Підвищення ефективності аналітичної роботи в питаннях надання інформаційних послуг службою статистики.

3.3. Використання новітніх інформаційних технологій в службі статистики.

3.4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях.

Висновки до розділу 3.

Висновки

Перелік використаних джерел

Додатки

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЛУЖБІ СТАТИСТИКИ

1.1. Інформаційно-аналітична діяльність як важлива складова адміністрування

Одним з видів управлінських робіт, спрямованих на забезпечення ефективності і високого рівня управління на підприємстві є адміністрування. Адміністрування націлене на якісне виконання усіх управлінських процесів і робіт. Це досягається за рахунок своєчасного коригування дій виконавців з метою виконання ними встановлених вимог. Здійснення адміністрування спирається на оперативне надходження інформації щодо ходу керованих процесів і її обробку. За наявності досить достовірної і своєчасної інформації адміністратор має можливість оперативно впливати на виконувані роботи, забезпечувати досягнення заданих результатів. Цим визначається важливість контрольно-аналітичного забезпечення адміністративного управління в цілому і зокрема адміністрування функціонування кадрової підсистеми зокрема [21,с.156].

Процес адміністрування можна умовно розбити на три етапи. Перший етап включає отримання первинної інформації, що визначає необхідність здійснення адміністративної дії. Другий етап адміністративного процесу є ідентифікацією ситуації, в якій знаходиться об'єкт, що адмініструється, і визначення варіантів адміністративної дії. Третій етап – завершальний зводиться до вибору варіанту адміністративної дії, її здійснення і оцінки отриманих результатів. Таким чином, адміністративний процес включає операції пов'язані з отриманням інформації, оцінкою і аналізом інформації, розробкою і здійсненням адміністративної дії. При цьому слід зазначити, що

операції з оцінки і аналізу інформації здійснюються як на етапі підготовки адміністративної дії, так і на етапі її реалізації при оцінці досягнутих результатів[5,с.158].

Інформаційно-аналітична діяльність певною мірою забезпечує, захищає керівників, управлінців від ризиків, небезпек і викликів сьогодення, рекомендуючи те чи інше ефективне управлінське рішення, прогножуючи наперед наслідки його прийняття чи неприйняття, чи бездіяльності [3,с.5].

Інформаційно-аналітична діяльність характеризує сукупність операцій, пов'язаних з оцінкою стану керованого об'єкта, пошуком шляхів поліпшення його діяльності або усунення небажаних впливів зі сторони ситуації, що виникла. Для цього використовується зібрана й опрацьована інформація про конкретну мету та чинники, що породили відповідну ситуацію. Аналітична діяльність "обслуговує" всі етапи процесу управління, надаючи можливі варіанти його здійснення. Інформаційно-аналітична діяльність у державному управлінні – це комплекс дій фахівця-аналітика у сфері державного управління, політики, економіки, що пов'язаний з виявленням, отриманням, ознайомленням, обробкою, опрацюванням первинних даних та відомостей з метою перетворення їх на необхідні знання, для забезпечення прийняття управлінських рішень (див. таблицю 1.1).

Інформаційно-аналітичну діяльність можна розглянути за допомогою застосування системного підходу, як сукупність основної, управлінської і забезпечувальної складових та їх взаємозв'язки.

В сучасних умовах інформаційно-аналітична діяльність стає необхідною потребою суспільства, одним з найважливіших і найвпливовіших факторів стабільності і життєдіяльності будь-якого суспільства і виконує такі функції, як:

- управлінська;
- діагностична;
- застерігаюча;
- пізнавально-ментальна [3,с.8].

Зміст поняття "інформаційно-аналітична діяльність"

Автор	Визначення
Варенко В.	Інформаційно-аналітична діяльність – це специфічний різновид інтелектуальної, розумової діяльності людини, в процесі якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо.
Маркелов К.	Інформаційно-аналітична діяльність – діяльність аналітиків та аналітичних груп, які займаються дослідженням і моделюванням інформаційної сфери соціуму, формуванням методології соціального управління з використанням масової й спеціалізованої інформації, а також практикою управління інформаційними процесами.
Телешун С., Титаренко О.	Інформаційно-аналітична діяльність – особливий напрям інформаційної діяльності, пов'язаний з виявленням, опрацюванням, збереженням та поширенням інформації переважно у сфері управлінської, політичної та економічної діяльності.
Сляднева Н.	Інформаційна аналітика займається виробництвом нового знання на основі переробки наявної інформації з метою оптимізації прийняття рішень. Сучасна інформаційна аналітика – складна комплексна діяльність, що спирається як на природний інтелект, так і на комп'ютерні технології оперування інформаційними масивами, методи математичного моделювання процесів тощо.
Сілкова Г.	Інформаційно-аналітична діяльність – вид інформаційної діяльності, спрямований на оптимізацію прийняття управлінських рішень шляхом якісно-змістовного опрацювання інформації і розробки варіантів впливу на розладнання в системі базової діяльності користувача інформації.
Нестеренко О.	Інформаційно-аналітична діяльність – сукупність дій та заходів з метою обґрунтування прийняття рішень на основі методів і засобів збирання, обробки та аналізу даних на основі інформаційних технологій

Примітка. Узагальнено автором на основі [3,18,30,26,25]

Понятійний конструкт “інформаційно-аналітична діяльність” має двоїсту природу. Його інформаційна складова окреслює предмет діяльності (повідомлення про події, явища, стан розвитку тієї чи іншої галузі), аналітична – засоби дослідження дійсності (аналітичні методи). Власне аналітична діяльність не завжди здійснюється на підставі аналізу інформації. Іноді через брак часу та внаслідок існування інформаційного лагу (часового інтервалу між подією та повідомленням про неї) аналітичні завдання вирішуються у режимі безпосереднього інформаційного моделювання та спостереження за об’єктом аналізу (див.рис.1.1).

Рис.1.1 Складові інформаційно-аналітичної діяльності

Примітка. Складено автором за [22]

Змістовне навантаження інформаційної складової зазначеного понятійного конструкта пов’язане з певними діями, спрямованими на задоволення інформаційних потреб суспільства щодо одержання, використання,

поширення, захисту та зберігання інформації з застосуванням сучасних комунікацій та інформаційних технологій. Результатом цих дій є отримання інформаційного продукту, який виступає вихідним етапом, що завершує стадію інформаційної діяльності.

Друга складова досліджуваного понятійного конструкта походить від слова “аналіз”, що у перекладі з грецької означає “розкладання, розчленування”. Тобто термін “аналіз” тлумачиться як поділ (реальний чи мислений) цілісного об’єкта на його складові. Метою цієї операції є отримання нового знання щодо структури досліджуваного об’єкта шляхом виявлення ознак і властивостей його окремих частин, а також взаємозв’язків між ними [22,с.93].

На думку Курносова Ю.В. та Конотопова П.Ю. аналітика – це, перш за все, основа інтелектуальної, логіко-мисленнєвої діяльності, спрямованої на вирішення практичних завдань. В її основі лежить не стільки принцип констатації фактів, скільки принцип “випередження подій”, що дозволяє організації чи індивіду прогнозувати майбутній стан об’єкта аналізу. Можна стверджувати, що аналітика грає інтегруючу роль у реконструкції минулого, розтині сьогодення і прогнозуванні майбутнього.

Аналітика може виступати в якості способу організації пізнавальної діяльності, націленої на пошук і розкриття тих закономірностей і рушійних сил, які на момент початку досліджень невідомі, що часом надає аналітичному дослідженню непередбачуваний, ризикований характер. Ризик тут обумовлений тим, що ніякий винайдений метод істини свідомо не гарантує і є лише ще однією сходинкою на шляху до пізнання феномена. У цьому відношенні навіть помилкове рішення, якщо воно отримало правильну оцінку – теж предмет аналітичного осмислення, оскільки потенційно здатне озброїти новими знаннями [16].

Як будь-який вид людської діяльності ІАД складається з певних компонентів: об’єкт, суб’єкт, засоби діяльності, мета.

Об'єктом інформаційно-аналітичної діяльності є система “документ-споживач”, конкретніше “документна інформація-споживач”. Суб'єкт ІАД – інформаційний працівник, інформаційно-аналітична установа. Засоби – методи опрацювання і поширення інформації і технічні засоби роботи з інформацією. Процеси, які використовуються в ході інформаційно-аналітичної діяльності – пошук, виявлення, накопичення, поширення інформації. Результатом ІАД є інформаційно-аналітична продукція, а метою – створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення всіх етапів базової діяльності користувача інформації. Мета є системоутворюючим компонентом всієї системи інформаційно-аналітичної діяльності.

Інформаційно-аналітична діяльність складається з системи певних інформаційно-аналітичних робіт.

Інформаційно-аналітична робота – це процес, в результаті якого первинна інформація перетворюється у вторинну, нову, аналітичну інформацію, довершену продукцію, передбачену для передачі замовнику. Будь-яка кількість фактів, оброблених найкращим чином, занесених в дос'є, проіндексованих, – не має жодної цінності, поки ми не розкриємо їх смисл, не зіставимо між собою, не покажемо перспективи розвитку ситуації, явища, процесу і не передамо у тому вигляді, в якому їх значення буде абсолютно ясним і зрозумілим споживачу[3,с.18].

Ключовою ланкою інформаційно-аналітичної діяльності у сфері управління різними соціальними системами є інформаційно-аналітичний процес.

Інформаційно-аналітичний процес у сфері управління являє собою процес пошуку, збору, переробки та подання інформації у формі, придатній для її використання при прийнятті управлінських рішень[15,с.130].

Захарова І.В. виділяє в інформаційно-аналітичній діяльності наступні компоненти:

- організаційний;
- методичний;

- інформаційний;
- комунікаційний;
- формування висновків і пропозицій.[11]

У зв'язку із цим можна сформулювати 10 основних етапів ІАД:

Етап 1. Загальне знайомство з проблемою.

Етап 2. Визначення термінів та понять, які планується використати (факти науки).

Етап 3. Збирання фактів. Накопичення знань та відомостей (факти дійсності).

Етап 4. Розтлумачення фактів. Осмислення матеріалу.

Етап 5. Постановка проблеми.

Етап 6. Побудова гіпотези.

Етап 7. Побудова моделі, доказ.

Етап 8. Висновки. Умовиводи (наукові здогади) та висновки.

Етап 9. Перевірка висновків.

Етап 10. Викладення (написання інформаційного, інформаційно-аналітичного документу) [1,с.11].

Результатом інформаційно-аналітичної діяльності будуть такі вторинні документи, що є інформаційною моделлю не первинного документа, а моделлю проблеми. Такі інформаційні документи містять так зване вивідне знання у вигляді висновків, рекомендацій, прогнозів. Це, насамперед, огляди, щорічні доповіді, аналітичні довідки.

Основні принципи організації інформаційно-аналітичного процесу, сформульовані ще кілька десятиріч тому фахівцем зі стратегічної розвідки генералом Вашингтоном Плетом: повідомляти достовірно, своєчасно та ясно.

Достовірність повідомлення є ключовою ознакою при оцінці будь-якого інформаційного документа, створеного в результаті аналітичної діяльності. Вона забезпечується завдяки правильному поєднанню ряду моментів, що визначають результативність роботи аналітика.

Головними серед них є:

- глибоке розуміння дійсності тим, хто аналізує повідомлення;
- правильний відбір фактів, які стосуються об'єкта аналізу;
- виділення на підставі аналізу фактів, основних моментів явищ і процесів, причинно-наслідкових зв'язків.

Другим основним принципом організації інформаційно-аналітичного процесу є своєчасна підготовка документів. Значення своєчасного подання інформації особам, які приймають рішення, може бути настільки великим, що заради нього варто навіть дещо поступитися достовірністю повідомлень. Звичайно, йдеться не про суттєву зміну змісту повідомлення, а лише про певне зниження ступеня його точності.

Третім основним принципом організації інформаційно-аналітичного процесу є ясність викладення матеріалу. Суть реалізації цього принципу полягає в тому, щоб зробити доступними для інших результати роботи аналітика.

Крім того, інформаційно-аналітичний документ має бути також лаконічним, зрозумілим (доступним) і переконливим [3,с.19].

Володіння достовірною і актуальною інформацією поряд з умінням ефективно використовувати адекватні методи її збирання, аналізу і надання є основою успішної діяльності.

Суб'єкт державного управління, виробляючи управлінські рішення, передає їх об'єкту управління, оформлюючи інформацію у вигляді організаційно-розпорядчих документів (положень, інструкцій, правил, наказів, постанов, рішень та ін.). Часто для одержання ефективного результату в процесі управління необхідна як усна, так і письмова взаємодія між суб'єктом і об'єктом, однак для більшості процесів управління важлива наявність інформації, закріпленої на матеріальному носії [11].

Таким чином, результат управління залежить від того, наскільки продумано, систематично і професійно відбувається інформаційна взаємодія між суб'єктом і об'єктом управління.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що в сучасних умовах відбувається швидкоплинний процес оновлення знань, появи сучасних засобів передачі та обробки інформації, що ставить високі вимоги до рівня організації інформаційно-аналітичної діяльності в усіх сферах суспільного життя. Цей вид розумової діяльності пов'язаний з отриманням нових знань на основі застосування дослідницьких методів обробки й аналізу інформації, даних емпіричних спостережень, використання практичного досвіду, інтуїції з метою подальшого розв'язання проблем суспільного життя. Таке розуміння інформаційно-аналітичної діяльності дає підстави вважати її складовою управлінського процесу.

1.2. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в статистиці.

Виникнення статистики пов'язано з потребами суспільства у різного роду відомостях, інформації, без яких неможливо управляти державою, вивчати окремі явища і процеси, що відбуваються в різних сферах життя, сферах діяльності [30].

Для вирішення завдання розробки статистичної інформації потрібне наукове та методологічне забезпечення.

Дослідженням методології і методів аналітичної діяльності приділяється значна увага в науковому дискурсі. У історіографії інформаційно-аналітичних досліджень можна виділити деякі важливі аспекти: геополітична аналітика (С. Хантінгтон, З. Бжезінський, О. Панарін, та ін.); філософсько-соціальна аналітика, що вийшла з концепту розуміння природи людини (екзистенціалісти, В. Солов'їв, М. Бердяєв, постмодерністи, О. Зінов'єв), історична аналітика (В. Кожінов, І. Фроянов), соціологічна аналітика (Платон, Арістотель, Ібн Хальдун, Т. Гоббс, Дж. Локк, К. Маркс, М. Вебер, П. Сорокін, Ю. Хабермас, С. Карамурза), політична аналітика (Н. Макіавеллі, П. Бурдьє), економічна і фінансова

аналітика (різні структури банків і економічні центри), психологічна аналітика (З. Фрейд, Г. Юнг та ін.).

Поняття методології охоплює собою головні світоглядні, філософські та загальнотеоретичні позиції, які впливають на розгляд конкретних проблем.

Методологічною основою статистики є:

1) теорія пізнання, яка визначає наукові підходи до вивчення явищ природи і суспільства;

2) діалектична логіка, загальнонаукові прийоми синтезу і аналізу;

3) системний підхід;

4) основи економічної теорії;

5) специфічні, властиві лише статистиці, методи (статистичне групування, зведення і групування, середні, узагальнюючі і аналітичні показники, індекси, вибірковий метод, балансовий метод, регресійно-кореляційний метод і т.д.).

В Законі України “Про внесення змін до Закону України “Про державну статистику” дається таке визначення статистичної методології. “Статистична методологія – сукупність науково обґрунтованих способів, правил і методів статистичного вивчення масових соціально-економічних явищ та процесів, які встановлюють порядок збирання, опрацювання і аналізу статистичної інформації” [8].

Для всебічної характеристики економічних явищ у соціально-економічній сфері, а також визначення успіхів і недоліків, шляхів та заходів щодо усунення негативних тенденцій застосовують статистичні методи.

Метод – це конкретний захід або засіб, який застосовується для збирання, обробки та аналізу статистичної інформації.

Особливістю статистичних методів є їх комплексність, що зумовлено різноманітністю форм статистичних закономірностей і складністю самого процесу статистичного дослідження. Специфіка методів пояснюється змістом виконуваної роботи у процесі дослідження тих чи інших соціально-економічних явищ. Їх природа складна і непередбачена, тому вивчати їх треба у

взаємозв'язку і взаємозумовленості. Для цього статистична теорія розробила досить широке коло методологічних і методичних засобів, за якими можна кількісно вимірювати досліджувані зв'язки (особливо причинно-наслідкові).

Статистичний метод має ту ж саму основу, що й форми наукового методу, в яких застосовуються індукція і дедукція. Дослідник спочатку здійснює спостереження, а потім шляхом експерименту (чи аналізу) переходить за допомогою індукції до побудови теорії. Побудувавши теорію, він робить за допомогою дедукції передбачення результатів наступних експериментів, які в інших умовах передбачити було б неможливо. Потім збирають фактичні дані, які підтверджують або спростовують правильність передбачень, і процес продовжується шляхом розвитку основної теорії або побудови нової. У статистичних дослідженнях схема реального процесу має свої особливості, адже статистика має справу переважно з невизначеними ситуаціями. Якщо ж ступінь невизначеності досить значний, результати будуть мати обмежену сферу застосування. Наявність невизначеності ситуацій зумовлює в статистичному аналізі труднощі. Тому вчені-статистики постійно працюють над винайденням нових або видозміною (удосконаленням) існуючих методів.

В статистиці на базі загальних принципів діалектичного методу розроблені такі специфічні методи:

- 1) масового статистичного спостереження;
- 2) групування;
- 3) табличний;
- 4) графічний;
- 5) відносних величин;
- 6) середніх величин;
- 7) індексний;
- 8) кореляційний;

9) інші математичні методи, які використовуються у різних галузях статистики для більш поглибленого вивчення взаємозв'язків між різноманітними явищами.

У будь-якому статистичному спостереженні, статистичній роботі (у т.ч. інформаційно-аналітичній) можна виділити кілька етапів (див.рис.1.2)

Статистичне вивчення тих чи інших явищ передбачає як обов'язкову умову наявність інформації, відомостей про ці явища. Тому перший етап, початок статистичного дослідження зводиться до збору необхідної інформації.

Науково організований збір відомостей, що полягає в реєстрації тих чи інших фактів, ознак, що відносяться до кожної одиниці досліджуваної сукупності, називають статистичним спостереженням.

Рис. 1.2. Етапи статистичного дослідження

Примітка. Складено автором за [31]

У результаті статистичного спостереження утворюється маса первинної інформації (відомостей) про кожну одиницю сукупності. Щоб отримати характеристику всієї досліджуваної сукупності загалом, первинні дані повинні бути піддані обробці, узагальненню. Обробка зібраних первинних даних, що

включає їх групування, узагальнення та оформлення в таблицях, становить другий етап статистичного дослідження, який називають зведенням.

І нарешті, на основі підсумкових даних зведення здійснюється науковий аналіз досліджуваних явищ: розраховуються різні узагальнюючі показники у вигляді середніх і відносних величин, виявляються певні закономірності в розподілах, динаміці показників і т.п. Це третій етап статистичного дослідження.

Таким чином, будь-яке закінчене статистичне дослідження проходить три етапи, між якими, зрозуміло, можуть бути розриви в часі [31].

На цих стадіях статистичного дослідження застосовуються комплекс специфічних, властивих лише статистиці методів, який утворює статистичну методологію.

Метод масового спостереження є одним з основних методів статистики. Його суть полягає в тому, що закономірності можуть встановлюватися лише під час масового спостереження. Метод масового статистичного спостереження забезпечує загальність, повноту і представництво (репрезентативність) отриманої інформації, дає інформаційну базу для статистичних узагальнень і характеристики об'єктивних закономірностей [13,с.12].

Математичною основою методу масових спостережень є закон великих чисел. Закон великих чисел дає змогу зрозуміти, чому із великої кількості випадкових зв'язків ми можемо встановити і встановлюємо закономірності у розвитку суспільних явищ. Закон великих чисел – це математично обґрунтована теорія, відповідно до якої, спираючись на знання теорії ймовірностей, можна стверджувати, що спільна дія значної кількості випадкових фактів призводить до наслідків, які не залежать від випадку. В разі підсумовування значної кількості одиничних явищ обов'язково проявляється порядок і закономірність у їх руху і розвитку, які не можна встановити при дослідженні малої кількості одиниць сукупності. Інакше кажучи, закон великих чисел дає змогу встановити закономірність там, де на перший погляд проявляється лише випадковість.

Отже, в результаті спостереження отримуються дані про окремі одиниці сукупності. Як правило, ці дані характеризують їх з різних сторін. Узагальнюючу характеристику сукупності в цілому отримують за допомогою систематизації і групування інформації, тобто її обробки, яка здійснюється вже на другому етапі статистичного дослідження. В процесі статистичного зведення здійснюється перехід від одиничного до загального.

Статистичне зведення і групування первинних даних має завдання всебічно систематизувати матеріали статистичного спостереження. Суть другої стадії статистичного дослідження зводиться до перевірки інформації, її групування за певними ознаками, підбиття групових і загальних підсумків, розрахунку різних показників, проектування таблиць і внесення в них даних.

Статистичним зведенням називають упорядкування, систематизацію і наукову обробку статистичних даних. В процесі зведення підраховують, узагальнюють матеріали спостереження з тим, щоб вивчити характерні риси та істотні відмінності тих чи інших явищ, виявити закономірності їх розвитку.

Обробка матеріалу не закінчується отриманням загальних підсумків по сукупності в цілому. Як правило, інформація систематизується, виділяються окремі сукупності, тобто здійснюється статистичне групування [2,с.16].

Одиниці статистичної сукупності відрізняються як кількісними, так і якісними ознаками. В зв'язку з цим їх потрібно об'єднати в певні групи.

Громико Г.Л. називає групуванням розподіл одиниць статистичної сукупності на групи, однорідні за однією чи кількома ознаками. Групування дозволяє систематизувати дані статистичного спостереження. В результаті групування вони перетворюються в упорядковану статистичну інформацію, придатну для подальшого статистичного аналізу [31,с.48].

Основою групування завжди виступає атрибутивна (та, яка не має кількісного виразу) і кількісна ознака, що має певні градації. Таку ознаку називають групувальною ознакою.

Групування статистичної інформації може проводитися за наявності не менше 20 одиниць спостереження. Це дає можливість отримати інформацію,

що характеризує абсолютний рівень явища в окремих групах, відхилення між окремими групами та обсягом сукупності, залежність між факторними та результативними ознаками.

В цілях статистичного дослідження часто доводиться використовувати дані, що відносяться до різних періодів, співставляти інформацію різних галузей, регіонів, країн, опираючись на вже згруповані дані, при чому згруповані, як правило, на різній основі. У таких умовах потрібне перегрупування вже згрупованих даних. Такий процес називається вторинним групуванням [31,с.56].

Результати зведеної обробки статистичних матеріалів, що становлять сукупність взаємопов'язаних цифрових характеристик суспільних явищ і процесів, відображають у вигляді системи таблиць та графічних ілюстрацій. Метод групувань дає змогу виділити в досліджуваній сукупності соціально-економічні типи явищ, охарактеризувати їхню структуру, виявити взаємозв'язки і взаємозалежності між показниками [32,с.10]

Таким чином, групування являє собою вихідний і необхідний етап обробки матеріалів статистичного спостереження. Від якості групування залежить глибина подальшого аналізу статистичного матеріалу, його цінність [28,с.38].

Аналіз статистичної інформації передбачає проведення аналізу даних на основі обчислення узагальнюючих показників: абсолютних, відносних і середніх величин, статистичних коефіцієнтів показників варіації ознак і динаміки явищ, індексів та показників, що характеризують щільність зв'язку між явищами тощо. Третя стадія статистичного дослідження дає змогу розкрити причинні зв'язки досліджуваних явищ, визначити вплив і взаємодію різних чинників, оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень та можливі економічні і соціальні наслідки ситуації, що склалася на підприємстві. Порівнюючи узагальнюючі статистичні показники досліджуваних явищ, визначають кількісні оцінки їх поширення в просторі та розвиток у часі,

виявляють характеристики зв'язку і взаємозалежності, формулюють наукові й практичні висновки [32,с.11].

Відповідальною (а іноді і вельми трудомісткою) при проведенні розширеного аналізу роботою є відбір джерел інформації та вибірка з них необхідних даних, підготовка цих даних для аналізу.

Ця робота повинна супроводжуватися критичною оцінкою статистичних джерел інформації. Враховуються: а) умови і прийоми збирання і розподілу містяться у джерелі даних, б) ступінь повноти і достовірності, в) придатність їх для цілей проведеного аналізу. При наявності декількох джерел по одному і тому ж питанню дані різних джерел співставляються один з одним, з'ясовуються причини наявних розбіжностей і вибирається джерело, що заслуговує найбільшій довіри. Виконується арифметичний і логічний контроль даних. Для виключення непорівнянності по обчисленню та методам розрахунків, уточнень даних і так далі для аналізу необхідно брати дані з останніх за часом статистичних спостережень [27,с.56].

Вивчаючи різноманітні суспільні явища та процеси, статистичний метод пристосовується до їх особливостей. Аналітичні можливості статистичних методів поглиблюються завдяки використанню компактної та раціональної форми подання результатів узагальнення інформації, а також аналізу виявлених закономірностей. Такими формами є статистичні таблиці та графіки [27,с.22].

При аналізі статистичних даних широко застосовуються різноманітні статистичні розрахунки з метою обчислення необхідних для пізнання явища статистичних показників.

Особливу роль в аналізі відіграє осмислення результатів обробки статистичних даних, формулювання висновків і практичних пропозицій. Якісне виконання цих робіт базується на високому рівні володіння методологією (методами) статистики, повному і обов'язковому дотриманні відповідних принципів і вимог, знань теорії досліджуваних явищ, забезпеченні комплексності та об'єктивності у викладі отриманих фактів (статистичних показників) [28,с.56].

Таким чином, будь-яке статистичне дослідження проходить три етапи, які можуть бути відокремлені між собою в часі і реалізуються різним колом виконавців. Водночас вони щільно зв'язані між собою.

Знання статистичної методології дає змогу ефективно збирати, опрацьовувати, оцінювати інформацію і використовувати її для аналізу взаємозв'язків між різноманітними явищами.

1.3. Інституційні засади організації інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики

Право на інформацію, як і всі права, захищаються законом. Вперше право на інформацію задеклароване у Загальній декларації прав людини, якою визначено “свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів” [6].

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності є одним з напрямів реформування органів державної статистики. Політика Держстату України щодо такої діяльності ґрунтується на чинній законодавчій базі й здійснюється в межах загальної політики статистичних органів.

Органи державної статистики здійснюють свою діяльність з метою отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах і забезпечення нею держави та суспільства. Ця діяльність ґрунтується на основних принципах.

Принципи діяльності органів державної статистики України – це звіт стандартів у галузі статистики, дотримання яких гарантує державі та суспільству, що офіційна статистична інформація розробляється і поширюється на основі професійної незалежності, неупередженості, об'єктивності, надійності, економічності та статистичної конфіденційності.

Принципи діяльності органів державної статистики України, гармонізовані з Кодексом діяльності європейської статистики, затвердженим Комітетом статистичних програм 24 лютого 2005 року, ґрунтуються на Основних принципах офіційної статистики, схвалених Статистичною Комісією ООН 1994 році, і відповідають принципам Декларації професійної етики, прийнятої Міжнародним статистичним інститутом у 1985 році (зі змінами, 2009р.). Виділяють наступні принципи діяльності органів державної статистики (рис. 3.1.):

Рис.1.3 Принципи діяльності органів державної статистики України

Примітка. Складено автором на основі матеріалів ГУС

1. Інституціональна структура. Принципи загального управління органів державної статистики.

Принцип 1: Професійна незалежність – професійна незалежність органів державної статистики гарантується положеннями статті 5 Закону України “Про державну статистику”, відповідно до яких забороняється втручання будь-яких інших органів та осіб у державну статистичну діяльність, що забезпечує достовірність статистичної інформації.

Принцип 2: Повноваження щодо збирання даних – органи державної статистики мають чітко визначені законодавством повноваження щодо отримання даних для складання статистичної інформації. Респонденти мають чітко визначені законодавством обов’язки подавати до органів державної статистики дані для складання статистичної інформації або надавати на вимогу органів державної статистики доступ до них.

Принцип 3: Відповідність ресурсів – ресурси, що надаються органам державної статистики, мають бути достатніми для задоволення потреб державної статистики.

Принцип 4: Зобов’язання щодо забезпечення якості – органи державної статистики беруть на себе зобов’язання діяти згідно з принципами, викладеними у Декларації якості Європейської статистичної системи (далі – ЄСС).

Принцип 5: Конфіденційність статистичних даних – органи державної статистики гарантують конфіденційність первинних статистичних даних, отриманих від респондентів, а також статистичної інформації, на підставі якої можна визначити інформацію щодо конкретного респондента, і адміністративних даних, що використовуються для статистичних цілей.

Принцип 6: Неупередженість і об’єктивність – органи державної статистики складають і поширюють статистичну інформацію на основі науково-обґрунтованої методології, неупереджено, об’єктивно, професійно, відкрито з наданням всім користувачам рівного доступу до неї.

Принцип 7: Управління діяльністю та професійна етика – діяльність органів державної статистики логічно і послідовно упорядкована. Визначені та забезпечуються моральні правила та норми поведінки працівників органів державної статистики.

Принцип 8: Результативність діяльності – результативність діяльності органів державної статистики характеризується ступенем досягнення ними запланованих результатів.

Принцип 9: Постійне удосконалення – органи державної статистики постійно удосконалюють свою діяльність шляхом перегляду довгострокової програми розвитку державної статистики на підставі аналізу даних моніторингу та аудитів.

2. Статистичні процеси. Принципи здійснення статистичних процесів.

Принцип 10: Ґрунтовність статистичної методології – сучасна і науково-обґрунтована статистична методологія, що базується на міжнародних стандартах та рекомендаціях, є основою складання якісної статистичної інформації. Це вимагає відповідних засобів, процедур, правил, методів і досвіду.

Принцип 11: Відповідність статистичних процедур – статистичні процедури забезпечують підґрунтя для створення якісної статистичної інформації, починаючи зі збору даних та закінчуючи їхньою остаточною оцінкою.

Принцип 12: Партнерські відносини у здійсненні державної статистичної діяльності – співробітництво у складанні статистичної інформації органів державної статистики з іншими співвиробниками статистичної інформації, постачальниками адміністративних даних, респондентами державних статистичних спостережень, міжнародними організаціями та статистичними службами інших країн ґрунтується на засадах взаємної поваги, налагодженого взаємообміну даними та оптимізації витрат на здійснення державної статистичної діяльності.

Принцип 13: Ефективність витрат – наявні ресурси органів державної статистики мають ефективно використовуватись.

3. Статистична продукція. Принципи виробництва статистичної продукції.

Принцип 14: Відповідність/Релевантність – статистичні дані повинні задовольняти поточні та потенційні потреби користувачів.

Принцип 15: Точність/Надійність – статистичні дані повинні бути точними і достовірними.

Принцип 16: Своєчасність та Пунктуальність – статистичні дані повинні поширюватися своєчасно зі встановленою періодичністю.

Принцип 17: Доступність та Зрозумілість/Ясність – статистичні дані мають представлятися у зрозумілій формі, поширюватися у придатному та зручному для використання вигляді, бути доступними усім користувачам на рівних умовах та супроводжуватися метаданими і відповідними поясненнями.

Принцип 18: Послідовність/Узгодженість та Зіставність/Порівнянність – статистичні дані мають бути узгоджені, зіставні у часі, за регіонами і країнами. Має бути створено можливість для поєднання та спільного використання статистичних даних з різних джерел [19].

Основним документом, що регулює організацію інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики є Закон України “Про державну статистику”.

Відповідно до цього закону, державна статистика – централізована система збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації. В ньому визначаються і основні завдання органів державної статистики:

– збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації щодо масових економічних, соціальних, демографічних, екологічних явищ і процесів, які відбуваються в Україні та її регіонах;

– забезпечення надійності та об'єктивності статистичної інформації;

- розроблення, вдосконалення і впровадження статистичної методології;
- забезпечення розроблення, вдосконалення та впровадження системи державних класифікаторів техніко-економічної та соціальної інформації, які використовуються для проведення статистичних спостережень;
- впровадження новітніх інформаційних технологій з опрацювання статистичної інформації;
- взаємодія інформаційної системи органів державної статистики з інформаційними системами державних органів, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб, міжнародних організацій та статистичних служб інших країн шляхом взаємного обміну інформацією, проведення методологічних, програмно-технологічних та інших робіт, спрямованих на ефективне використання інформаційних ресурсів;
- координація дій державних органів, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб у питаннях організації діяльності, пов'язаної із збиранням та використанням адміністративних даних;
- забезпечення доступності, гласності й відкритості статистичної інформації, її джерел та методології складання;
- збереження і захист статистичної інформації [8].

Аналіз одержаної інформації щодо соціально-економічних, демографічних та екологічних явищ і процесів, які відбуваються в Україні та її регіонах; надання державним органам та органам місцевого самоврядування статистичну інформацію в обсягах, за формами і у строки, визначені планом державних статистичних спостережень або окремими рішеннями Кабінету Міністрів України; забезпечення гласності статистичної інформації, видання відповідно до плану державних статистичних спостережень статистичних збірників, бюлетенів, оглядів, прес-випусків тощо визначаються Законом України Про державну статистику як основні обов'язки органів статистики.

Управління статистики у областях та Автономній Республіці Крим крім основних документів, керуються у своїй діяльності Регламентами та Положеннями.

Регламент встановлює порядок організації діяльності Головного управління статистики пов'язаної зі здійсненням його повноважень. Головне управління статистики є територіальним органом державної статистики і безпосередньо підпорядковується Державному комітету статистики України.

Головне управління статистики та підпорядковані йому відокремлені структурні підрозділи у межах своїх повноважень спрямовують свою діяльність на виконання Конституції України, законів України, актів Президента України і постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, інших актів законодавства.

Основні завдання Головного управління статистики визначені у Положенні про Головне управління статистики, затвердженому наказом Держкомстату.

Діяльність Головного управління статистики, його відокремлених структурних підрозділів є відкритою та прозорою, що забезпечується шляхом розміщення інформації про неї на офіційному веб-сайті, публікацій у засобах масової інформації, трансляції на радіо й телебаченні репортажів, інтерв'ю, виступів керівних працівників Головного управління статистики та його відокремлених структурних підрозділів.

Щорічно Головним управлінням статистики оприлюднюється звіт про його діяльність, який розміщується на офіційному веб-сайті Головного управління статистики [24].

Методи оброблення даних первинного обліку ґрунтуються на групуванні за міжнародними класифікаціями і формами подання даних в органи міжнародної статистики. Міжнародним стандартам відповідають склад показників, періодичність подання і форми публікації статистичних даних. Збирання інформації від підприємств, організацій, комерційних структур і реєстрація її на машинних носіях виконується з документів. Забезпечується зв'язок між рівнями статистичної інформаційної системи і користувачами інформації, використовуються комп'ютерні технології тиражування інформації,

здійснюється вихід у міжнародні мережі та забезпечення закордонних партнерів узгодженою статистичною інформацією. Забезпечується взаємодія інформаційних служб Держстату з інформаційними системами центральних економічних органів, Кабінетом Міністрів України та Апаратом Президента України. Збирання вхідних даних від великих підприємств здійснюється по каналах зв'язку, статистичною інформацією забезпечуються всі споживачі на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях [4].

З метою складання статистичної інформації органи державної статистики можуть використовувати такі джерела інформації:

- первинні та статистичні дані щодо респондентів, які підлягають статистичним спостереженням;
- адміністративні дані державних органів (за винятком органів державної статистики), органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб;
- дані банківської, фінансової і митної статистики, статистики платіжного балансу тощо;
- статистичну інформацію міжнародних організацій та статистичних служб інших країн тощо;
- оцінки та розрахунки, що здійснюються на основі зазначених вище даних.
- рішення щодо вибору джерела статистичної інформації приймається органами державної статистики самостійно, з урахуванням якості і своєчасності подання інформації, витрат, а також обов'язків, які виникають у зв'язку з цим у респондентів [8].

Держстат України, спираючись на основоположні принципи офіційної статистики ООН та дотримуючись Закону України “Про державну статистику” (ст. 9 “Використання статистичних даних”, ст. 12 “Обов'язки органів державної статистики”), розвиваючи інформаційно-аналітичну діяльність органів державної статистики, гарантує збереження та захист статистичної інформації,

дотримання державної та комерційної таємниці юридичних осіб, знеособлення даних про фізичних осіб.

Офіційна державна статистична інформація підлягає систематичному оприлюдненню. Держава гарантує суб'єктам інформаційних відносин відкритий доступ до офіційної державної статистичної інформації, за винятком інформації, доступ до якої обмежений згідно із законом [10].

Конфіденційною інформацією, яка охороняється Законом і використовується виключно для статистичних цілей у зведеному знеособленому вигляді є первинні дані, отримані органами державної статистики від респондентів під час проведення статистичних спостережень, а також адміністративні дані щодо респондентів, отримані органами державної статистики від органів, що займаються діяльністю, пов'язаною із збиранням та використанням адміністративних даних.

Статистична інформація, отримана органами державної статистики у процесі статистичних спостережень, не може вимагатися державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими юридичними особами, об'єднаннями громадян, посадовими та іншими особами з метою використання для прийняття рішень до конкретного респондента. Статистична інформація, яка дозволяє прямо чи опосередковано встановити конкретного респондента або визначити первинні дані щодо нього, може бути поширена за згодою цього респондента і відповідно до погоджених з ним умов, або якщо вона отримана із загальнодоступних джерел [8].

Для забезпечення потреб державних органів, органів місцевого самоврядування, інших юридичних, а також фізичних осіб у статистичній інформації та доступу до неї, в органах державної статистики створюються спеціальні інформаційні служби. Порядок їх створення, структура, права та обов'язки визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики.

Існують різні форми розповсюдження інформації — від традиційних на паперових носіях до сучасних у вигляді дискет, оптичних дисків, банків даних,

електронної пошти, надання даних через мережу Інтернет. З появою нових інформаційних технологій, заснованих на використанні сучасних обчислювальних машин, банків даних, мереж, почалася революція у сфері комерційного розповсюдження інформації.

Доступ до статистичної інформації забезпечується шляхом:

1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації:

- в офіційних друкованих виданнях;
- на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет;
- на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом;

2) надання інформації за запитами на інформацію. (про доступ до публічної інформації)

Безкоштовне надання державним органам та органам місцевого самоврядування статистичної інформації, передбаченої планом державних статистичних спостережень або окремими рішеннями Кабінету Міністрів України, здійснюється органами державної статистики у межах коштів, виділених на зазначені цілі з Державного бюджету України. Зазначена інформація надається із дотриманням вимог конфіденційності, визначених цим Законом.

Якісна та своєчасна статистична інформація про економічне, соціальне та екологічне становище України та регіонів, її аналіз необхідні для подальшого вдосконалення державного управління і прийняття виважених, науково обґрунтованих рішень щодо забезпечення сталого розвитку національної економіки та соціальної сфери, залучення широких верств населення до обговорення актуальних питань і завдань подальшого розвитку країни. У зв'язку з цим забезпечення доступності ключових статистичних даних для широкого загалу та прозорості статистичної методології є необхідною умовою для формування громадянського суспільства та подальшої міжнародної інтеграції нашої держави [29].

На сьогодні статистична система України переживає період реорганізації, відбувається кардинальна зміна способів виробництва

статистичної інформації і вимог її споживачів, різко розширюється їх коло, йде заміна міжнародних стандартів подання, аналізу та розповсюдження статистичної інформації. Рівень доступності та адекватності статистичних даних значно впливає на економіку, обороноздатність і політику держави, на формування суспільно-політичних рухів і соціальної стабільності.

Висновки до першого розділу.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується, з одного боку, зростанням обсягу інформації, підвищенням ролі знань як форми її існування для забезпечення людської життєдіяльності, а з іншого – удосконаленням технологій накопичення, обробки, передачі та зберігання інформації.

Однією з найбільш масових різновидів інформації є економічна інформація, яка відбиває процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ і послуг. Вона виникає у процесі виробничо-господарської діяльності та використовується для управління цією діяльністю під час виконання таких функцій управління, як планування, облік, аналіз, контроль і регулювання[4].

Діяльність будь-яких структур сьогодні потребує хоча б мінімального прогнозованого розвитку, захисту від ризиків, небезпек і викликів. Саме таким універсальним засобом в інформаційному суспільстві є аналітика.

В сучасному глобалізованому, технологізованому світі роль інформаційно-аналітичної діяльності об'єктивно зростає. Це обумовлено насамперед неконтрольованим розвитком усіх процесів і явищ як в економіці і політиці, так і в суспільному житті.

Отже, інформаційно-аналітичний процес як складова адміністрування являє собою процес пошуку, збору, переробки та подання інформації у формі, придатній для її використання при прийнятті управлінських рішень.

Методологія інформаційно-аналітичної діяльності ґрунтується на сучасній матеріалістичній теорії пізнання, що визнає пізнаваність світу і досяжність істини, необхідність діалектичного поєднання чутливого і раціонального, емпіричного і теоретичного, фундаментального і прикладного

моментів пізнання, приймає культурно-історичну практику за основу і мету пізнання, її джерело[2].

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності є одним з напрямів реформування органів державної статистики. Політика Держстату України щодо такої діяльності ґрунтується на чинній законодавчій базі й здійснюється в межах загальної політики статистичних органів. Основними нормативними документами, що регулюють інформаційно-аналітичну діяльність є Закони України “ Про державну статистику”, “Про інформацію”, “Про доступ до публічної інформації”, Стратегія розвитку державної статистики на період до 2017 року.

Перехід до ринкової економіки, докорінна зміна виробничих відносин у всіх сферах господарювання, інтеграція народного господарства України у світову економіку викликають необхідність перебудови методологічних та організаційних принципів діяльності статистичних органів, диктують вимоги щодо оперативності й достовірності статистичної інформації, її відповідності міжнародним стандартам, а також забезпечення доступності даних статистики широкій громадськості.

Понад 200 країн світу мають спеціальні статистичні служби, використовують інформаційно-аналітичні можливості статистики, її стандарти, методи та моделі в менеджменті і маркетингу, в господарському обліку і фінансуванні, в бізнес-плануванні і прогнозуванні, в аналізі найважливіших економічних і соціальних показників підприємств, фірм, організацій, установ. Статистика дає змогу створити інформаційну базу для вивчення реальних процесів, що відбуваються в економіці, менеджменті, в соціальній сфері діяльності [12,с.6].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В ГОЛОВНОМУ УПРАВЛІННІ СТАТИСТИКИ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ.

2.1. Оцінка стану організації інформаційно-аналітичної діяльності в Головному управлінні статистики у Тернопільській області.

Головне управління статистики у Тернопільській області, реалізуючи у межах наданих повноважень державну політику в галузі статистики, проводить статистичні спостереження за економічними, соціальними, демографічними та екологічними процесами, що відбуваються в області, організовує і забезпечує збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації, модернізацію інформаційних і комунікаційних технологій, забезпечує надання статистичної інформації визначеної Законами України “Про інформацію” та “Про доступ до публічної інформації” (див.табл.2.1).

Для того, щоб підготувати відповідний інформаційно-аналітичний матеріал, у Головному управлінні статистики у Тернопільській області дотримуються певного порядку дій, що має поетапний характер. Логіка реалізації цього порядку роботи в цілому описується формулою “від загального — до часткового” (рис.2.1).

Перший етап інформаційно-аналітичної діяльності полягає у плануванні. Головне управління статистики бере участь у розробленні плану державних статистичних спостережень, забезпечує реалізацію довгострокових програм розвитку державної статистики та щорічних планів державних статистичних спостережень у регіоні.

**Перелік послуг, що надаються Головним управлінням статистики у
Тернопільській області, та їх користувачів**

* запити, які безпосередньо стосуються конкретного запитувача – користувача або не потребують суттєвого перетворення попередньо підготовленої інформації

Рис.2.1. Процес виробництва статистичної інформаційно-аналітичної продукції

Примітка. Складено автором за матеріалами ГУС у Тернопільській області

Для Головного управління статистики основними джерелами статистичної інформації є статистичні спостереження – звітність, спеціально - організовані статистичні спостереження і реєстри.

Наступним етапом інформаційно-аналітичної діяльності є збір статистичної інформації реєстрацією фактів чи опитуванням респондентів.

На веб-сайті Головного управління статистики у Тернопільській області пропонується альбом форм державних статистичних спостережень на 2013 рік (див. Додаток А).

За допомогою даного альбому респондент може отримати всю необхідну інформацію про звітність, яку йому необхідно здати.

На даний час у Головному управлінні статистики у Тернопільській області є можливість здачі звітності на паперових носіях за всіма формами державних статистичних спостережень за принципом “Єдиного вікна”. Респондент має можливість подавати форми звітності «в одні руки», своєчасно ознайомлюватись з інформацією про перелік статистичних формулярів, за якими їм необхідно звітувати, та, за потребою, безпосередньо отримувати бланки звітно-статистичної документації, мати консультативну підтримку з боку працівників органу державної статистики щодо заповнення статистичних формулярів. Це сприяє підвищенню комфортності та поінформованості респондентів щодо проведення державних статистичних спостережень. За 2013р. державну статистичну та фінансову звітність через «єдине вікно» подав 3751 респондент.

Також на головній сторінці Web-сайту Головного управління статистики діє спеціальний програмний сервіс для респондентів. Цей сервіс дозволяє респондентам отримати за кодом ЄДРПОУ перелік статистичних формулярів, які кожен респондент має подати до органу державної статистики.

З 13 лютого 2013 року існує можливість подання фінансової звітності в електронному вигляді за допомогою безкоштовного програмного забезпечення “БуЗОК-С” з використанням електронних цифрових підписів АЦСК Інформаційно-довідкового департаменту Державної податкової служби України, що видаються також безкоштовно. Зазначене програмне забезпечення разом з відповідними інструктивними матеріалами розміщенена офіційному

сайті Головного управління статистики у Тернопільській області та може бути вільно завантажено із зазначеного ресурсу.

За наявності програмного забезпечення та ключів електронного цифрового підпису респонденти можуть подавати звітність до Головного управління статистики в електронному вигляді зі свого робочого місця.

Це дозволяє зекономити час респондентів, виключає необхідність відвідування галузевих відділів, полегшує процес збору статистичної інформації.

Для інформаційної підтримки звітування підприємств, організацій, установ на веб-сайті ГУС розміщуються повідомлення стосовно форм статистичної та фінансової звітності, методології її складання, термінів і адрес подання. Новоствореним суб'єктам господарювання при отриманні довідки з єдиного державного реєстру підприємств та організацій України надаються «пам'ятки» із зазначенням переліку форм державних статистичних спостережень, які вони мають надавати до органів державної статистики, з описом порядку та термінів їх подання.

З метою удосконалення процедури збирання статистичної звітності та для забезпечення охоплення звітністю респондентів щоквартально проводиться співставлення даних ЄДРПОУ з базою платників податків ДПА та базою Пенсійного фонду. Також постійно проводиться робота по співставленню інформації за різними галузями статистики з адміністративними даними інших установ, які здійснюють збір окремих показників підзвітних одиниць.

Головне управління статистики у Тернопільській області діє з метою створення єдиної системи обліку та статистики на всій території України та її узгодження з міжнародними стандартами і методологією, отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах і забезпечення нею держави та суспільства (див.рис.2.3.).

Узагальнюючу характеристику сукупності в цілому отримують на третьому етапі за допомогою систематизації і групування інформації, тобто її

Схема взаємодії процесів системи управління якістю територіальних органів

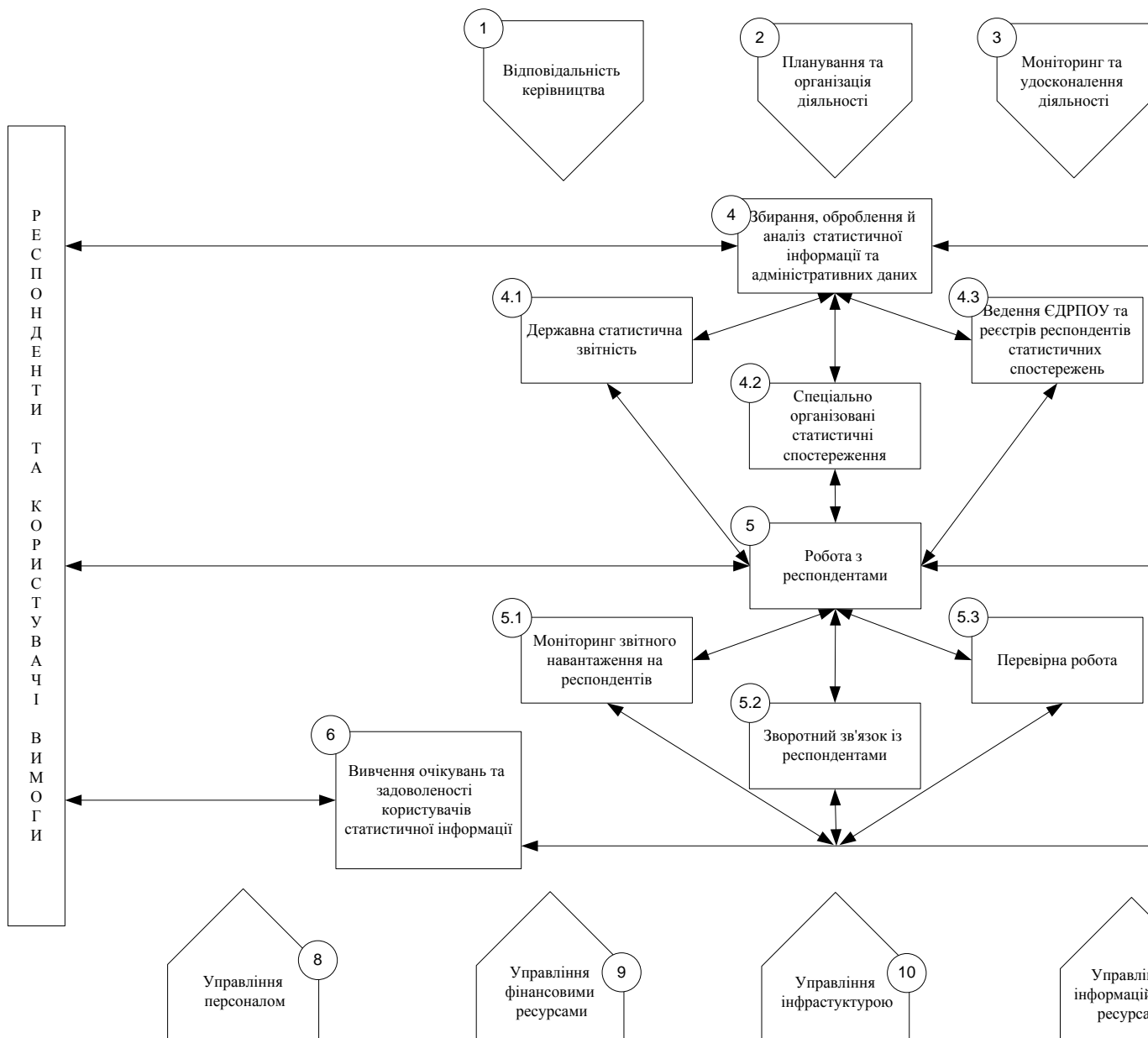

Рис. 2.3. Схема взаємодії процесів системи управління якістю в ГУС у Тернопільській області

Примітка. Складено автором за матеріалами ГУС у Тернопільській області

обробки. На цьому етапі дані класифікують за певними ознаками. наприклад, народжених можна класифікувати за статтю та місцем народження, видобуток вугілля — за шахтами або за періодами.

Після того, як дані зібрані і згруповані, їх важко сприймати і аналізувати без певної наочної систематизації. Тому в Головному управлінні статистики у Тернопільській області застосовують таблиці, графіки для характеристики суспільних явищ.

Наступним етапом інформаційно-аналітичної діяльності в Головному управлінні статистики у Тернопільській області є поширення статистичної інформації та надання інформаційних послуг.

Реалізацію державної політики по питаннях комплексних інформаційно-аналітичних робіт у межах наданих повноважень здійснює Відділ координації статистичної діяльності, комплексних інформаційно-аналітичних робіт та показників національних рахунків Головного управління статистики у Тернопільській області (рис.2.4.).

В Головному управлінні статистики у Тернопільській області розробляється і надається поточна інформація – щомісячний бюлетень та економічна доповідь “Про соціально-економічне становище Тернопільської області” та відповідні бюлетені по кожному району, бюлетені по поточній звітності (місячній, кварталній, піврічній) по окремих галузях статистики та показниках, експрес-інформації, експрес-довіді, буклети.

Крім того, видаються виключно на платній основі статистичні збірники, де наводяться показники за ряд років в динаміці, в порівнянні з іншими регіонами України, із залученням поруч із даними державної статистики також адміністративних даних інших установ.

Зокрема, щорічно видаються: “Статистичний щорічник Тернопільської області”, збірник “Промисловість Тернопільщини”, “Комунальне господарство області”, “Сільське господарство Тернопільщини”, “Фінанси області”, “Довкілля Тернопільщини”, “Інвестиційна діяльність в області”, “Будівництво в

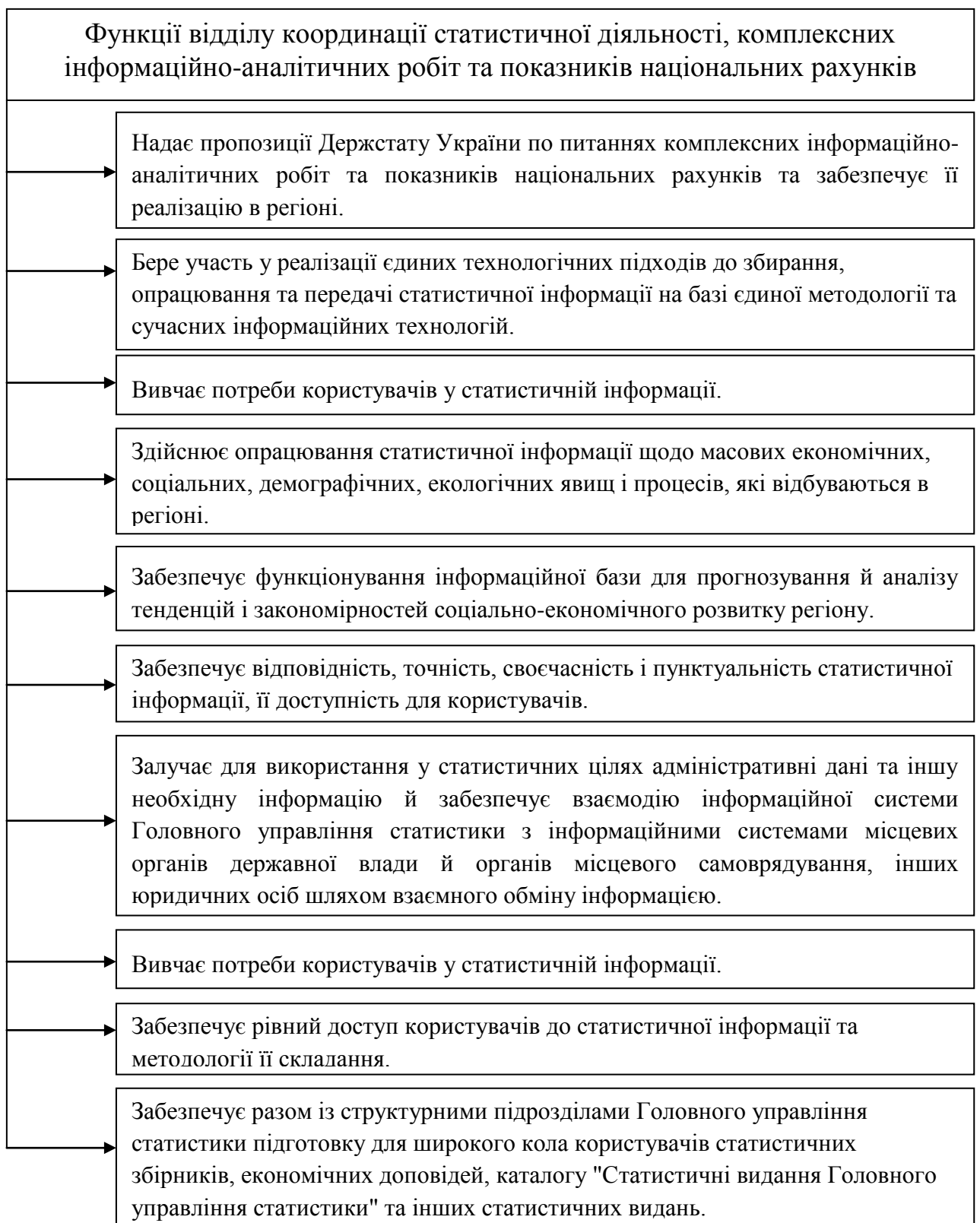

Рис.2.4. Функції відділу координації статистичної діяльності, комплексних інформаційно-аналітичних робіт та показників національних рахунків

Примітка. Складено на основі [29]

області”, “Основні засоби Тернопільської області”, “Транспорт і зв’язок області”, “Зовнішньоекономічна діяльність області”, “Оптова та роздрібна торгівля області”, “Діяльність малих підприємств”, “Соціальні індикатори рівня життя в області”, “Діти, жінки та сім’я в області” та інші.

Головним управлінням, також на платній основі готуються економічні доповіді, які всебічно характеризують ті чи інші аспекти економічної діяльності.

Щорічно, Головним управлінням готується каталог статистичних видань, які можуть бути підготовлені на платній основі, при наявності замовлень на них (див. Додаток Б).

Значну увагу при підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів у Головному управлінні статистики приділяється контролю за достовірністю одержаної інформації (здійснюється працівниками структурних та відокремлених підрозділів Головного управління статистики), та за точністю, правильністю підготовки інформаційно-аналітичних продуктів (керівництвом Головного управління статистики).

Працівниками структурних та відокремлених підрозділів Головного управління статистики в 2013р. здійснено перевірки достовірності первинних статистичних даних, вивчення стану первинного обліку і статистичної звітності на 182 суб’єктах підприємницької діяльності, у т.ч. перевірено: комплексно – 18, спільно з іншими контролюючими органами – 72, що складає відповідно 9,9% та 39,6% від загальної кількості перевірених підприємств та організацій.

Недостовірність статистичної інформації та інші перекручення первинних статистичних даних у 2013р. було виявлено на 16 підприємствах та організаціях, що склало 8,8% від загальної кількості перевірених. Такі випадки ускладнюють процес проведення статистичного спостереження, і, як наслідок спричиняють необ’єктивність статистичної інформації.

Внаслідок проведеної роботи до адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення державних статистичних спостережень усього

було притягнуто до різних видів відповідальності 36 осіб. Усього органами державної статистики області накладено штрафів на суму 6120 грн.

Отже, Головне управління статистики у Тернопільській області здійснює свою діяльність з метою забезпечення користувачів усіх рівнів необхідною статистичною інформацією щодо соціально-економічного розвитку області, районів, м.Тернополя. Для проведення інформаційно-аналітичної роботи у Головному управлінні статистики у Тернопільській області дотримуються певного порядку дій: планування, збір інформації, систематизація і групування, поширення статистичної інформації та надання інформаційних послуг. Така логічна та доцільна послідовність дій та систематичний контроль дозволяє ефективно здійснювати інформаційно-аналітичну діяльність в Головному управлінні статистики у Тернопільській області.

2.2. Методичні підходи до організації інформаційно-аналітичної діяльності

На кожному етапі організації інформаційно-аналітичної діяльності у Головному управлінні статистики використовують різноманітні методичні підходи. Розглянемо детальніше методичні підходи до організації збору інформації у Головному управлінні статистики.

З 1 березня 2013 року в Головному управлінні статистики функціонує система збирання форм статистичної звітності за принципом “єдиного вікна”. Метою діяльності “єдиного вікна” є вдосконалення та спрощення організації збирання форм статистичної звітності та забезпечення підвищення комфортності й поінформованості респондентів щодо проведення державних статистичних спостережень.

Управлінням інформаційних технологій створено електронну реєстрацію первинних статистичних звітів по програмі “Єдине вікно”. Згідно даної програми формуються зведені дані щодо сукупностей державних статистичних спостережень, де можна зробити моніторинг реєстрації

первинних звітів по відповідному статистичному спостереженню, а також причини неподання звітів.

Протягом 2013 року та I кварталу 2014 року програмне забезпечення “Єдиного вікна” постійно удосконалюється. З метою покращення роботи відділу, управлінню інформаційних технологій надаються пропозиції щодо внесення змін в програмний комплекс.

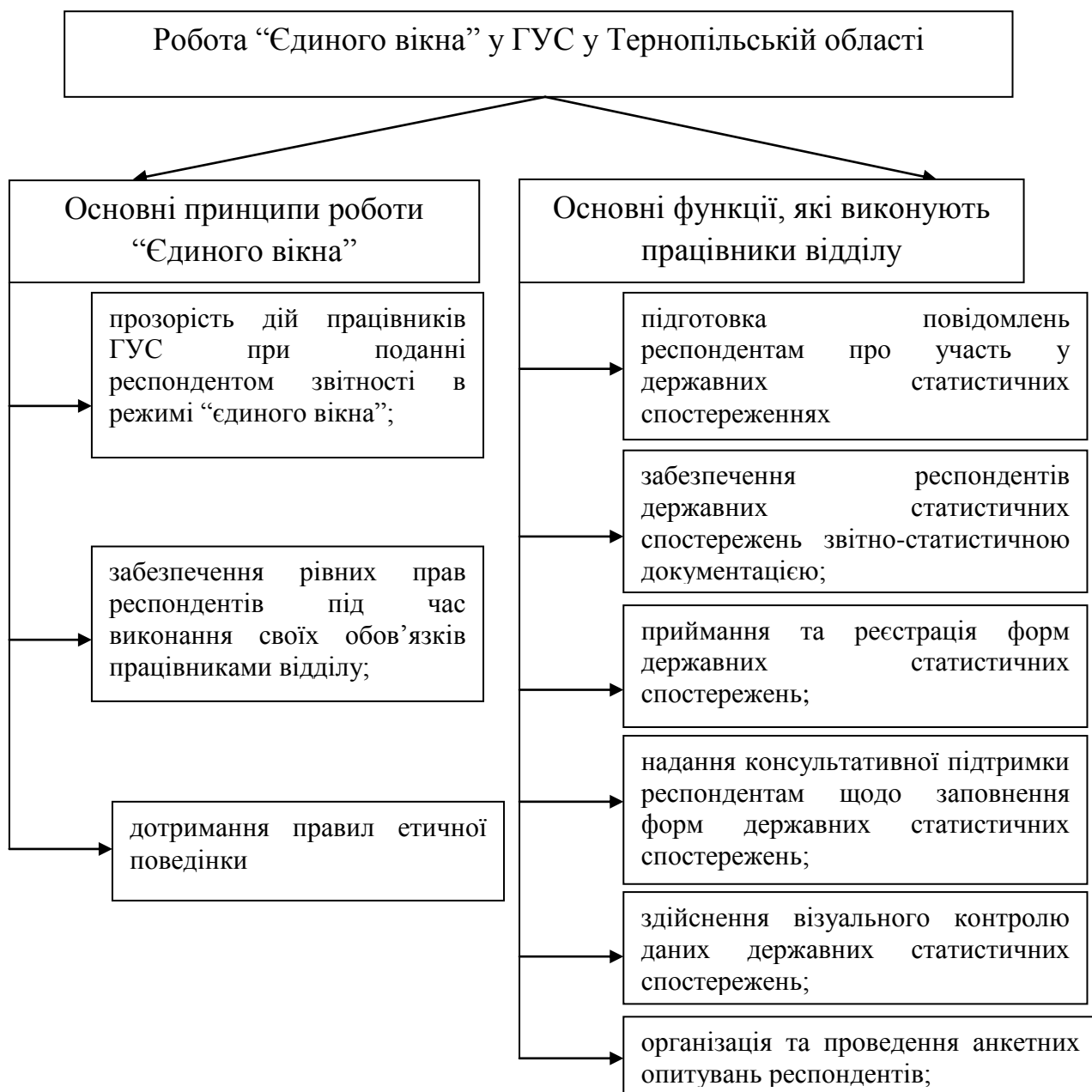

Рис.2.5. Основні принципи та функції “Єдиного вікна”

Примітка. Складено автором за матеріалами ГУС у Тернопільській області

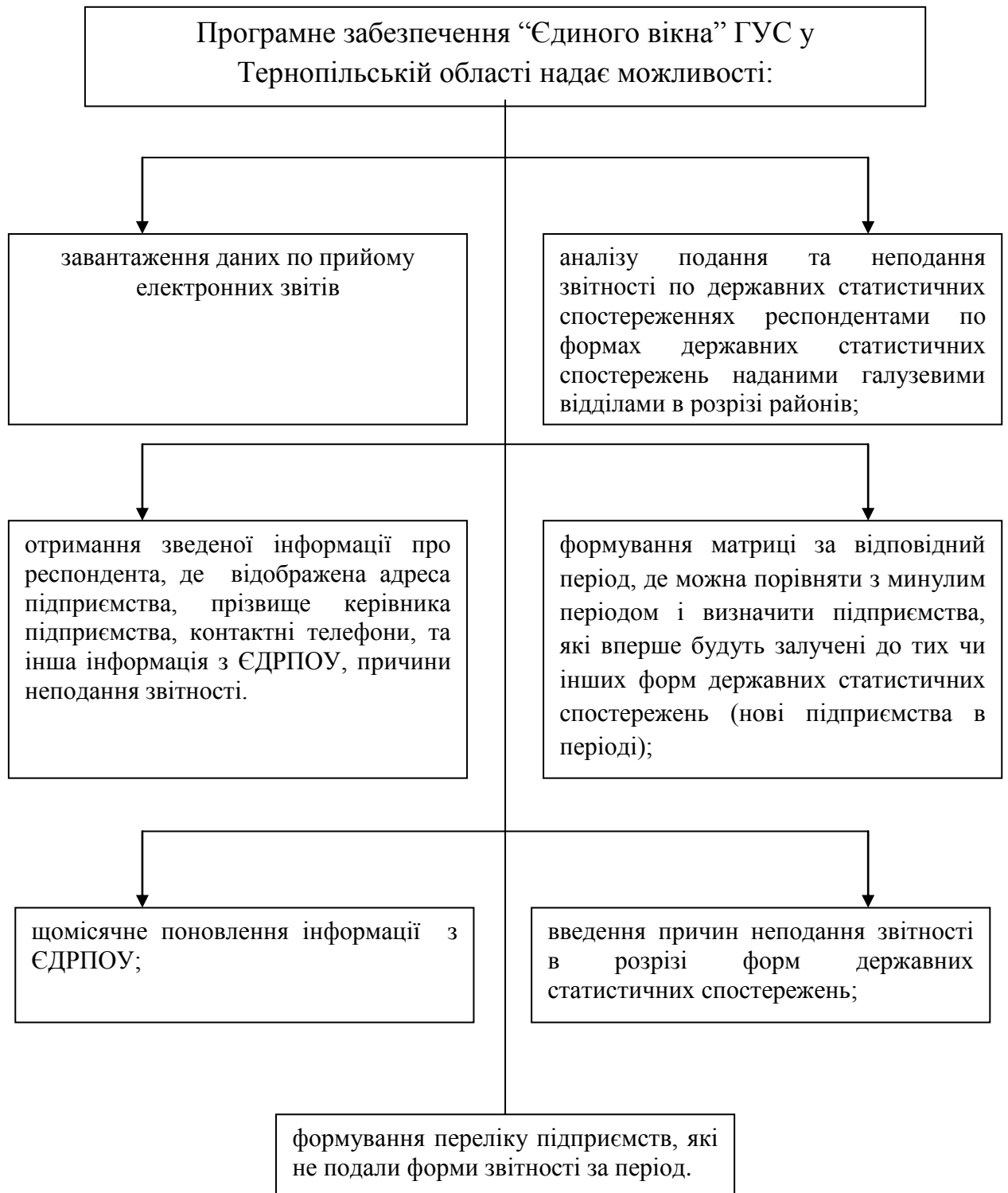

Рис.2.6 Основні можливості, які надає програмне забезпечення “Єдиного вікна”

Примітка. Складено автором за матеріалами ГУС у Тернопільській області

Також поступово налагоджується робота з галузевими підрозділами: спільно готуються повідомлення про виклики на складання протоколу про адміністративне правопорушення за порушення термінів подання звітності, відповіді на запити, аналізуються сукупності по формах державних статистичних спостереженнях. Спільно з галузевими підрозділами проставляються причини не відповідей по респондентах, які не подають звіти.

Рис.2.7. Основні напрямки удосконалення роботи "Єдиного вікна"

Примітка. Складено автором за матеріалами ГУС у Тернопільській області

Проблемним питанням і надалі залишається неподання або несвоєчасне подання звітності респондентами. Для таких підприємств спільно із структурними підрозділами ГУС направляються листи-повідомлення про залучення їх до подання статистичної та фінансової звітності, проводяться обстеження підприємств шляхом безпосереднього відвідування.

Функціонує система збирання електронної статистичної звітності від респондентів з використанням електронного цифрового підпису. За період

2013р. в електронному вигляді отримано 20510 звітів по 98 формах статистичної звітності від 1180 респондентів.

Таблиця 2.2

**Кількісні показники функціонування системи електронної звітності
у 2013 році**

	2013рік			
	I кв	II кв	III кв	IV кв
Кількість підприємств, які залучались до звітування, од	10876			
Кількість підприємств, які звітували в електронному вигляді, од	693	893	1030	1152
Рівень звітування в електронному вигляді, %	6,4	8,2	9,5	10,6

Примітка. Наведено за матеріалами ГУС у Тернопільській області

На нарадах, семінарах проводиться роз'яснювальна робота з респондентами щодо можливості подання електронної звітності до органів державної статистики. У Головному управлінні статистики у Тернопільській області проведений аналіз причин не звітування респондентів в електронному вигляді, які мають відповідне програмне забезпечення та ключі. За

результатами аналізу роботи, проведеної територіальними органами державної статистики, сформовано Таблицю типових причин відмови від електронного звітування за IV квартал 2011 року.

Таблиця 2.3.

Типові причини відмови від електронного звітування

Причина відмови	Загалом по Україні	ГУСУ Тернопільс ькій обл.
Вивчають питання	2658	2
Проблеми з Інтернетом	1396	1
Відмовились	848	41
Не планують через незначну кількість звітів	721	
Не мають ліцензії чи ключів	675	7
Призупинена діяльність	529	7
Зручніше звітувати на паперовому носії	445	
Не вдалося зв'язатися з підприємством	338	
Відсутність коштів	293	5
Проблеми з програмним забезпеченням	263	4
Технічні проблеми	181	2
Відсутній спеціаліст по передачі електронної звітності	100	12
Зміна керівництва (банкрутство, ліквідація, реорганізація)	96	

Примітка. Наведено за матеріалами ГУС

**Подання електронних звітів по районах та місту Тернополі
в 2013 році**

Структурний підрозділ	2013			Довідково: 2012 3 квартал
	1 квартал	2 квартал	3 квартал*	
Бережанський район	10	19	33	5
Борщівський район	22	55	57	18
Бучацький район	6	13	23	–
Гусятинський район	21	62	59	17
Заліщицький район	18	25	33	23
Збаразький район	8	24	63	6
Зборівський район	31	45	48	43
Козівський район	20	53	39	9
Кременецький район	112	108	114	107
Лановецький район	2	6	17	1
Монастириський район	28	15	13	26
Підволочиський район	33	65	65	32
Підгаєцький район	3	8	12	7
Теребовлянський район	54	70	76	50
Тернопільський район	328	358	433	237
Чортківський район	49	73	84	21
Шумський район	18	15	12	4
місто Тернопіль	3408	3737	3978	2400
Усього	4171	4486	5159	3006

* Тут і в наступній таблиці враховано звіти отримані з 01.07.2013р. до 30.09.2013р. включно.

Наведено за матеріалами ГУС у Тернопільській області

**Подання електронних звітів за галузями статистики
в 2013 році**

Структурний підрозділ	2013			Довідково: 2012 3 квартал
	1 квартал	2 квартал	3 квартал *	
Статистика будівельної діяльності	124	122	147	63
Статистика зовнішньої торгівлі	29	37	45	26
Статистика інвестицій	263	228	284	120
Статистика науки та інновацій	14	–		4
Статистика нефінансових послуг	492	676	739	439
Статистика праці	511	634	684	460
Статистика промисловості	189	270	326	212
Статистика торгівлі	298	555	634	349
Статистика сільського господарства та навколишнього природного середовища	104	105	180	135
Статистика соціальних послуг	142	37	47	20
Статистика товарних ринків	682	754	863	545
Статистика цін	47	74	82	46
Структурна статистика та статистика фінансів підприємств	1276	994	1128	587
Усього	4171	4486	5159	3006

Примітка. Наведено за матеріалами ГУС у Тернопільській області

У Головному управлінні статистики змонтоване та підключене серверне обладнання комп'ютерної мережі для ІСОСД; активно експлуатується система обробки та відображення потокової інформації (проведення відеоконференцій між регіональними та центральним органами ДССУ).

У корпоративній телекомунікаційній мережі системи обміну даними на регіональному рівні підключено 105 робочих станцій, а також 4 комп'ютери та сервер районного рівня управління статистики у Борщівському районі. Загалом по області в системі Головного управління статистики задіяно 34 сервери (з них 16 – на районному рівні) та 155 робочих станцій.

Обмін інформацією здійснюється через виділений оптико-волоконний канал корпоративного зв'язку (з Держстатом, іншими територіальними органами державної статистики та управлінням статистики у Борщівському районі), електронною поштою через мережу Інтернет (між Держстатом, територіальними органами державної статистики, відокремленими підрозділами у районах, респондентами та користувачами статистичної інформації).

У 2013р. продовжувалась адаптація та модернізація програмно-технічних комплексів обробки статистичної інформації.

На рівні Головного управління статистики успішно використовується інформаційна система опрацювання узагальнених статистичних даних на базі програмного забезпечення PC Axis, на даний час в ній обробляються дані більшості форм статистичних спостережень.

З метою підвищення якості первинних звітів проводиться постійна робота з респондентами. У 2010р. проведено 431 інструктивну нараду (у т.ч. 330 – самостійно) з питань обліку та звітності, підготовлено і направлено 5383 листи, у т.ч. 722 – організаційного характеру, 736 – інструктивних та методичних, 283 – відповіді на запити, 3642 – оглядові.

З метою роз'яснення методики щодо особливостей формування статистичних показників, вимог до складання форм статистичної звітності, формування сукупностей звітуючих одиниць з користувачами статистичної

інформації у 2013р. було проведено 114 нарад, семінарів, прес-конференцій, засідань круглих столів.

Отже, з метою забезпечення користувачів статистичної інформації, ГУС у Тернопільській області використовує різноманітні методичні підходи. Велика увага приділяється саме процесу збору необхідної інформації та взаємодії з користувачами (електронна звітність, “Єдине вікно”), що показує свої позитивні результати.

2.3. Аналіз результативності інформаційно-аналітичної діяльності в службі статистики

Державна статистична діяльність проводиться органами державної статистики згідно з Законом України “Про державну статистику” та відповідно до завдань, віднесених до їх компетенції, на засадах професійної незалежності та самостійності.

Протягом 2013р. діяльність Головного управління статистики у Тернопільській області була спрямована на якісне та своєчасне виконання Плану державних статистичних спостережень, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.03.2013р. №186-р, технологічного плану державних статистичних спостережень Головного управління статистики у Тернопільській області (далі План), затвердженого начальником Головного управління статистики 22.04.2013р., а також виконання завдань згідно з пріоритетами Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року.

Відповідно до Плану державних статистичних спостережень на 2013р., упродовж звітного року Головним управлінням статистики проведено 109 державних статистичних спостережень за 36 розділами економічної, соціальної, демографічної, екологічної та інших галузей статистики. З цією метою збиралися та опрацьовувалися дані за 149 формами державної статистичної звітності та анкетами для проведення спеціально організованих статистичних

спостережень. Усього в звітному періоді від респондентів отримано майже 276 тис. первинних статистичних звітів.

Таблиця 2.6

Інформаційно-публікаційна діяльність

Найменування роботи	Заплановано	Виконано
Експрес-випуски	313	313
Доповіді	22	22
Статистичні бюлетені	572	572
Статистичні збірники	25	25

Примітка. Наведено за матеріалами ГУС у Тернопільській області

Головне управління статистики у Тернопільській області проводить роботу по забезпеченню користувачів усіх рівнів необхідною статистичною інформацією щодо соціально-економічного розвитку області, районів, м.Тернополя.

За 2013р. підготовлено 313 експрес-випусків, 572 статистичні бюлетені, 226 економічних доповідей, 24 статистичні збірники та інші матеріали з різних аспектів соціально-економічного розвитку Тернопільської області. З метою інформування користувачів було підготовлено каталог статистичних видань та 159 матеріалів (листи, інформаційні буклети) рекламного характеру щодо підготовки й оприлюднення статистичних продуктів. На запити керівних органів та інших користувачів статистичної інформації підготовлено 4035 відповідей, з них щодо отримання статистичних продуктів (інформації) – 3817.

З метою визначення ступеня задоволення користувачів інформаційними послугами, що надаються органами державної статистики, Головним управлінням статистики проведено 15 анкетних опитувань, в результаті яких отримано й опрацьовано 402 заповнені анкети.

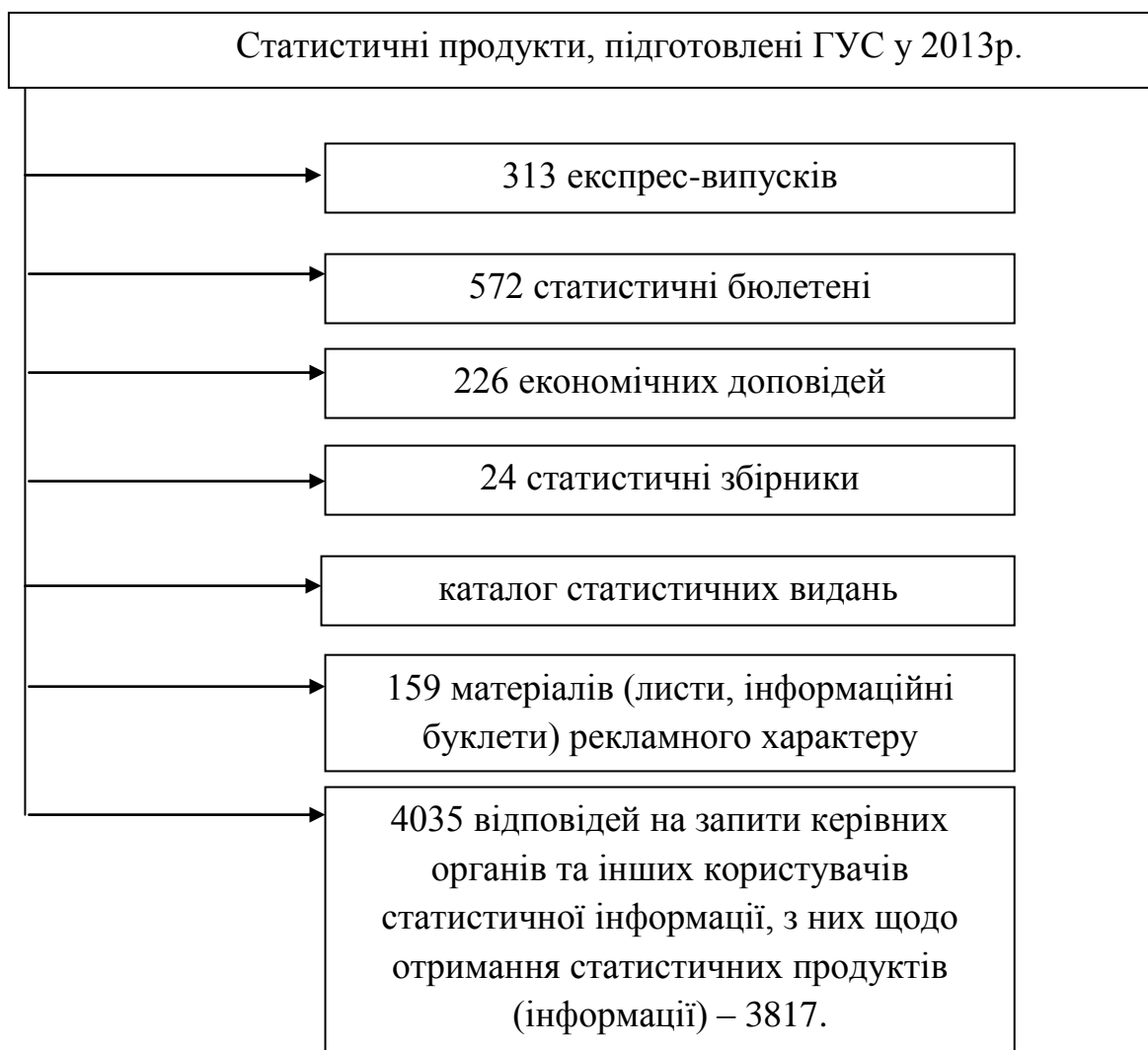

Рис. 2.8. Статистичні продукти, підготовлені ГУС у 2013р.

Примітка. Складено автором за матеріалами ГУС у Тернопільській області

Проведена значна робота з висвітлення результатів державних статистичних спостережень у засобах масової інформації. Протягом 2013р. було оприлюднено 361 повідомлення з питань соціально-економічного становища області, м.Тернополя та районів, здійснено 210 виступів на радіо та телебаченні, проведено прес-конференцію, присвячену Дню працівників статистики.

В цілях оперативного інформування органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щоквартально надається інформація для проведення

оцінки результатів діяльності районних державних адміністрацій та виконкому Тернопільської міської ради, щомісячно надається інформація для забезпечення постійного моніторингу регіональних балансів попиту і пропозиції основних видів продовольчих ресурсів. Крім того, відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» користувачам було підготовлено 34 відповіді на отримання статистичної інформації.

Для забезпечення вільного доступу користувачів до статистичної інформації, значний її обсяг розміщується на Web-сайті Головного управління статистики у Тернопільській області, структура та інформаційне наповнення якого постійно удосконалюється.

Постійно актуалізуються інформаційні повідомлення з питань законодавчих та нормативно-правових актів, що регламентують здійснення державної статистичної діяльності, зокрема, особлива увага приділяється нормативним документам Держстату.

В рамках запровадження системи зворотнього зв'язку з респондентами Головним управлінням статистики активно проводиться робота щодо інформування респондентів про узагальнені статистичні дані за результатами проведення державних статистичних спостережень, в яких ці респонденти брали участь, відомості про статистичні продукти та інші матеріали за результатами проведення конкретних державних статистичних спостережень, про їх розміщення на офіційних Web-сайтах Головного управління статистики та Держстату України, а також щодо можливих способів їх отримання. Інформація (в табличному, аналітичному вигляді) надається респонденту листом одночасно з оглядом за результатами збирання та оброблення даних державного статистичного спостереження.

Працівниками структурних та відокремлених підрозділів Головного управління статистики в 2013р. здійснено перевірки достовірності первинних статистичних даних, вивчення стану первинного обліку і статистичної звітності на 182 суб'єктах підприємницької діяльності, у т.ч. перевірено: комплексно –

18, спільно з іншими контролюючими органами – 72, що складає відповідно 9,9% та 39,6% від загальної кількості перевірених підприємств та організацій.

З метою вивчення думки користувачів щодо потреби в статистичній інформації було проведено анкетне опитування. Анкета була надана в паперовому вигляді, надіслана на електронні адреси постійних та одноразових користувачів. Користувачам статистичної інформації було запропоновано відповісти, чи отримували вони будь-яку інформацію від Головного управління статистики, як часто користувались нею, за інформацією з яких питань зверталися, якому виду інформації надають перевагу, з якою метою цікавляться і чи задовольняє їх надана інформація, чи відповідають їхнім потребам терміни поширення статистичної інформації, які критерії якості статистичної інформації є для них найбільш важливими (пріоритетними), якої оцінки, на їхню думку, заслуговує якість поданої інформації, а також надати свої зауваження та пропозиції.

За результатами проведеної роботи було отримано 40 заповнених анкет від представників органів влади, медичних та навчальних закладів, з яких 27,5% – чоловіки і 72,5% – жінки. За віковим складом більшість опитаних (65,0%) у віці 30–54 роки, 20,0% – у віці 18–29 років, 15,0% – у віці 55 років і старше (див.рис.2.9). Варто зазначити, що 85,0% з усіх опитаних мають повну вищу освіту, 2,5% – незакінчену вищу, 12,5% – середню спеціальну освіту (див. рис.2.10). Крім того, 52,5% користувачів, які взяли участь у анкетуванні, працюють в органах державної влади, 20,0% – займаються викладацькою діяльністю або навчаються у вищих навчальних закладах, 20,0% – працівники медичних закладів, 5,0% – сфера діяльності пов'язана з бізнесом, 2,5% – інші (див. рис.2.11).

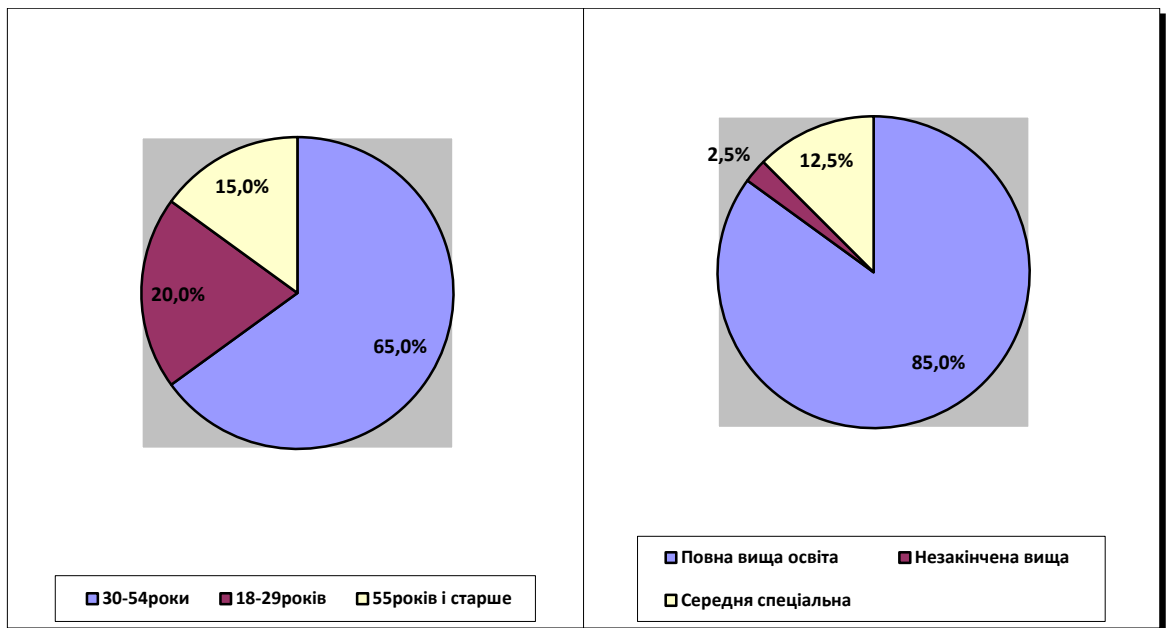

Рис.2.9. Віковий склад опитаних (за освітою)

Рис.2.10. Якісний склад опитаних

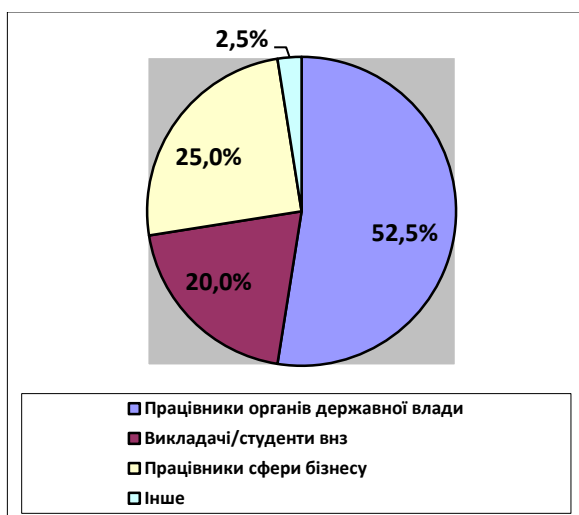
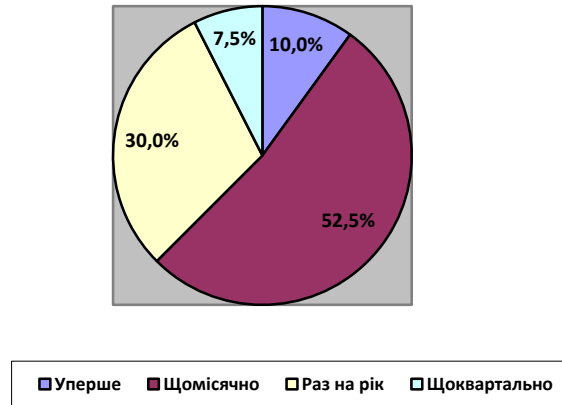

Рис.2.11. Склад опитаних за місцем роботи

Примітка. Наведено за даними анкетного опитування

Рис.2.12. Частота використання статистичної інформації

Примітка. Наведено за даними анкетного опитування

Аналіз результатів анкетування, проведений нами, свідчить про те, що майже всім опитаним доводилося користуватися інформацією з питань статистики населення, при цьому 10,0% звернулися уперше. Більше половини (52,5%) з них користуються інформацією щомісячно, 30,0% – раз на рік, 7,5% – щоквартально (див. рис.2.12). Кожного другого користувача цікавила інформація, що стосується єдиного реєстру підприємств і організацій України, 25,0% – інформація щодо демографічних показників, 20% – статистика цін, 5,0% користувачів – статистика праці.

Варто зазначити, що 45,0% опитаних надають перевагу інформації у друкованому вигляді, 20,0% задовольняє електронна версія, 12,5% ознайомлюються з інформацією на веб-сайті Головного управління статистики, 22,5% користуються інформацією незважаючи на вид її представлення.

Щодо оцінки якості інформаційного наповнення веб-сайту Головного управління статистики Тернопільської області, то переважна більшість користувачів (від 40,6% до 50%) за кожним із критеріїв надали оцінку «добре».

**Оцінка якості інформаційного наповнення веб-сайту ГУС у
Тернопільській області (у %)**

	Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно	Складно відповісти
Інформаційне наповнення	18,8	50,0	18,8	3,1	9,3
Зручність у користуванні	12,5	43,8	34,4	–	9,3
Оперативність інформації	12,5	40,6	34,4	–	12,5

Примітка. Сума числових значень у відсотках в окремих випадках перевищує 100% тому, що поставлене запитання передбачає відповідь за кількома варіантами одночасно.

В процесі дослідження нас зацікавило те, які критерії якості статистичної інформації є для користувачів найважливішими. Учасникам анкетування було запропоновано вказати, які критерії якості статистичної інформації з питань статистики є найбільш важливими (пріоритетними) та надати кожному критерію числове визначення важливості від 1 (найбільш важливий) до 5 (найменш важливий).

Виявилось, що еред критеріїв якості статистичної інформації для користувачів найважливішими є точність і надійність, на другому місці – своєчасність, на третьому – відповідність (див.табл.2.8).

Оцінка критеріїв якості статистичної інформації

	"1"	"2"	"3"	"4"	"5"
а) Відповідність	17,5	22,5	25,0	17,5	17,5
б) Точність та надійність	37,5	15,0	17,5	12,5	17,5
в) Своєчасність	12,5	32,5	32,5	17,5	5,0
г) Доступність та зрозумілість	17,5	15,0	22,5	32,5	12,5
д) Послідовність та зіставність	15,0	15,0	2,5	20,0	47,5

Примітка. Дані наведено за результатами анкетного опитування

Результати опитування свідчать про те, що 72,5% опитаних цілком задоволені термінами поширення інформації, а 27,5% - частково задоволені.

Відповіді щодо загальної оцінки, яку заслуговує якість оприлюдненої інформації з питань статистики населення, розподілилися таким чином: 55% користувачів надали оцінку “відмінно”, 42,5% – “добре”, 2,5% – “задовільно”.

Переважну більшість користувачів влаштовує наявна статистична інформація з питань статистики населення. У процесі анкетування 5 учасників надали свої пропозиції, щодо удосконалення процесу оприлюднення інформації з питань статистики населення (див. табл.2.9).

Пропозиції, які надійшли від користувачів статистичної інформації

п/п	Пропозиції користувачів	Коментарі
1.	Надавати інформацію по віку в розрізі малих міст і селищ.	Робота ГУС у Тернопільській області виконується відповідно до Технологічного плану робіт ГУС, а також плану державних статистичних спостережень затверджених постановою Кабінету Міністрів України.
2.	Надавати інформацію для бюджетних установ по телефону без офіційного звернення.	При наданні інформації по телефону виникає ймовірність викривлення цієї інформації, за точність якої відповідає Головне управління статистики. Тому офіційна (письмова) відповідь на запит запобігає викривлення інформації та гарантує її якість.
3.	Подавати інформацію на Web-сайті.	Інформація оприлюднюється відповідно до плану-графіка оновлення матеріалів на Web-сайті ГУС й узгоджена з Технологічним планом державних статистичних спостережень.
4.	Викладати статистичну інформацію в інтернет-ресурси в повному обсязі та своєчасно.	
5.	Прискорити терміни поширення інформації.	Відповідно до Технологічного плану державних статистичних спостережень оприлюднення статистичної інформації здійснюється після опрацювання її на державному рівні, згідно з встановленим графіком її оновлення.
6.	Скоротити термін отримання інформації за рік.	

Примітка. Складено автором

Таким чином, проведене анкетування вказує на те, що робота Головного управління статистики проводиться належним чином. Аналіз результатів проведеного анкетування свідчить, що терміни оприлюднення, обсяг, оцінка якості та методів поширення інформації зі статистики населення в цілому задовольняють потреби користувачів.

Висновки до другого розділу

Отже, основними завданнями органів державної статистики у забезпеченні об'єктивності статистичної інформації є організація і забезпечення збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації, модернізація інформаційних і комунікаційних технологій, надання статистичної інформації, налагодження відкритості і конструктивного співробітництва всіх суб'єктів у процесі статистичної діяльності, коли всі суб'єкти будуть впевнені, що інформація, яку вони подають не буде використана проти них.

Процес виробництва статистичної інформаційно-аналітичної продукції включає в себе збирання, оброблення й аналіз статистичної інформації та адміністративних даних, робота з респондентами, Вивчення очікувань та задоволеності користувачів статистичної інформації, Поширення статистичної інформації та надання інформаційних послуг.

Ця робота органами державної статистики області здійснюється шляхом підготовки експрес-випусків, статистичних бюлетенів, економічних доповідей, статистичних збірників, проведенням нарад, семінарів, наданням консультацій суб'єктам господарювання, надсиланням листів роз'яснювального характеру.

З метою спрощення для респондентів процедури здачі статистичних та фінансових звітів з січня 2010 року в органах державної статистики України запроваджено приймання електронної звітності засобами телекомунікаційного зв'язку, а з 1 березня 2013 року в Головному управлінні статистики функціонує система збирання форм статистичної звітності за принципом «єдиного вікна» з метою вдосконалення та спрощення організації збирання форм статистичної

звітності, забезпечення підвищення комфортності й поінформованості респондентів щодо проведення державних статистичних спостережень.

Проведене нами анкетне опитування допомогло визначити потреби користувачів статистичної інформації, адже передбачало відповіді на питання щодо того, чи отримували вони будь-яку інформацію від Головного управління статистики, як часто користувались нею, за інформацією з яких питань зверталися, якому виду інформації надають перевагу, з якою метою цікавляться і чи задовольняє їх надана інформація, чи відповідають їхнім потребам терміни поширення статистичної інформації, які критерії якості статистичної інформації є для них найбільш важливими (пріоритетними), якої оцінки, на їхню думку, заслуговує якість поданої інформації, а також надати свої зауваження та пропозиції.

Отже, проведене дослідження вказує на те, що робота Головного управління статистики проводиться належним чином. Аналіз результатів проведеного анкетування свідчить, що терміни оприлюднення, обсяг, оцінка якості та методів поширення інформації зі статистики населення в цілому задовольняють потреби користувачів, проте варто звернути увагу на вдосконалення методичних підходів до організації інформаційно-аналітичної діяльності, підвищення ефективності аналітичної роботи, використання інформаційних технологій в службі статистики.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЛУЖБІ СТАТИСТИКИ

3.1. Вдосконалення методичних підходів до організації інформаційно-аналітичної діяльності

Відповідно до проведеного нами дослідження, Головне управління статистики здійснює свою діяльність з метою отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах і забезпечити нею державу та суспільство. Аналітичним документам, розроблюваним статистикою, бракує аналітичності й системного погляду на суспільні проблеми. Вони здебільшого орієнтовані на інформування про стан справ у країні, але логіка сучасності потребує насамперед обґрунтованих рекомендацій на основі глибокого та всебічного аналізу проблем суспільного життя. Замало знайти і структурувати інформацію, її необхідно обробити та перетворити на політико-релевантні знання, які містили б аналіз альтернатив політики та аргументацію на користь тієї чи іншої альтернативи на основі узгодження інтересів різних суспільних груп і потреб суспільства. Загалом інформація, яка подається в аналітичних документах, має бути достовірною, актуальною, своєчасною, проблемно орієнтованою, аналітичною та мати прогностичний характер, за мінімального обсягу містити максимально повні дані, їхню оцінку, обґрунтовані висновки та рекомендації. В органах державної статистики мало уваги приділяється одному з найскладніших завдань – передбачити майбутнє і віднайти ефективні рішення в умовах невизначеності. Інструментом для виконання цього завдання слугує прогнозування, а прогнозом називають науково обґрунтований висновок про майбутні події, про перспективи розвитку процесів, про можливі наслідки управлінських рішень.

Під терміном "прогнозування" розуміють процес визначення перспектив розвитку якогось явища, події, що ґрунтуються на знанні закономірностей

суспільного розвитку та інформації про минулий і сучасний стан цього явища чи події.

Вдалий прогноз – це той, що надав суттєву допомогу тому, для кого він був зроблений. Основним критерієм якості передбачення, як й інших видів інформації, є корисність.

Очевидно, що майбутнє неможливо спостерігати, а очікуваний результат — виміряти, його можна лише передбачити за певних умов, скажімо, “... якщо тенденція не зміниться, то...” або “... якщо станеться подія А, то...” і т. ін. Якщо умови зміняться, то автоматично зміниться й результат прогнозування. Отже, статистичний прогноз, побудований за схемою “... якщо, то...”, завжди є умовним [21,с.9].

Особливістю статистичного прогнозу є визначеність його в часі. Часовий горизонт прогнозу називають періодом упередження. За тривалістю цього періоду виділяють прогнози: короткострокові (до 1 року), середньострокові (до 5 років) і довгострокові (від 5 до 20 років і більше). Тривалість періоду залежить від специфіки об'єкта прогнозування, інтенсивності динаміки, тривалості дії виявлених закономірностей та тенденцій [21,с.9].

Кожний прогноз повинен бути випереджувальним. Інформація, що міститься в прогнозі, має давати змогу замовнику відреагувати на спрогнозовані події. Прогноз знецінюється, коли відбувається порушення термінів надання інформаційного документа.

Система прогнозування має відповідати певним принципам (див.рис.3.1.).

Прогноз ґрунтується на висновках, зроблених у результаті попереднього аналізу інформації, і містить висновок про майбутній розвиток ситуації, явища чи події. Отже, процес прогнозування починається з вивчення всієї доступної інформації, бо всі подальші оцінки залежатимуть від того, чим є це явище (процес) на теперішній час. На ці оцінки впливають також відомості про

Рис. 3.1. Принципи системи прогнозування

Примітка. Складено автором на основі [21]

минуле явища, що вивчається. Таким чином, головною умовою точного й обґрунтованого прогнозування є наявність широкого масиву інформації.

На думку більшості аналітиків, успіх прогнозування залежить від п'яти чинників (див.рис. 3.2.)

Рис.3.2. Чинники успішного прогнозування

Примітка. Складено автором за [21]

Для ефективного функціонування системи прогнозування необхідна також інформаційна база, тобто необхідний мінімум достовірної інформації. Крім того, потрібна адекватна інформаційно-логічна підсистема, що забезпечить можливість логічної обробки інформації, яка існує в системі.

При організації роботи з прогнозування слід мати на увазі, що якісний прогноз повинен бути звернений у майбутнє та містити альтернативні

можливості розвитку тих або інших подій. Без альтернатив прогноз в історії людства був можливим лише в пророкуваннях оракулів і пророків.

Альтернативність прогнозу забезпечує наявність декількох сценаріїв його розвитку. При цьому, зазвичай, виділяють:

- оптимістичний сценарій;
- песимістичний сценарій;
- найбільш імовірний сценарій, що може містити елементи перших двох.

Не можна не зважати на роль і вплив кожного з чинників, які визначають цей розвиток, темпи їх зміни, взаємозв'язок.

Загальне правило прогнозу: він знижується, зважаючи на зростання рівня прогнозованого явища та величини попередження, а також у напрямку від опису сутності процесу до його деталей.

Отже, під аналітичним прогнозом розуміють висновок про майбутній розвиток явища, що ґрунтується на знанні про закономірності суспільного розвитку та інформації про минуле й нинішній стан конкретного інформаційного явища.

Прогнозування є складовою частиною передбачення суспільного розвитку загалом. Його специфіка зумовлена великим впливом суб'єктивного чинника, багатоплановістю та високим динамізмом. Для аналітичного прогнозування особливо характерний зворотній вплив прогнозу через дії людей на події, що прогнозуються.

Під час аналітичного прогнозу відбувається рух думки від конкретного до абстрактного, в результаті чого аналітик виявляє сутність явища.

Процес прогнозування, потрібно будувати на наступних принципах: абстрагування, аналіз і синтез, узагальнення, ідеалізація, індукція та дедукція, моделювання, екстраполяція, експертиза, порівняльні методи [5,с.54].

Що стосується конкретних методик аналітичного прогнозування для використання їх в статистиці, то серед них слід відзначити методи (див.рис.3.3):

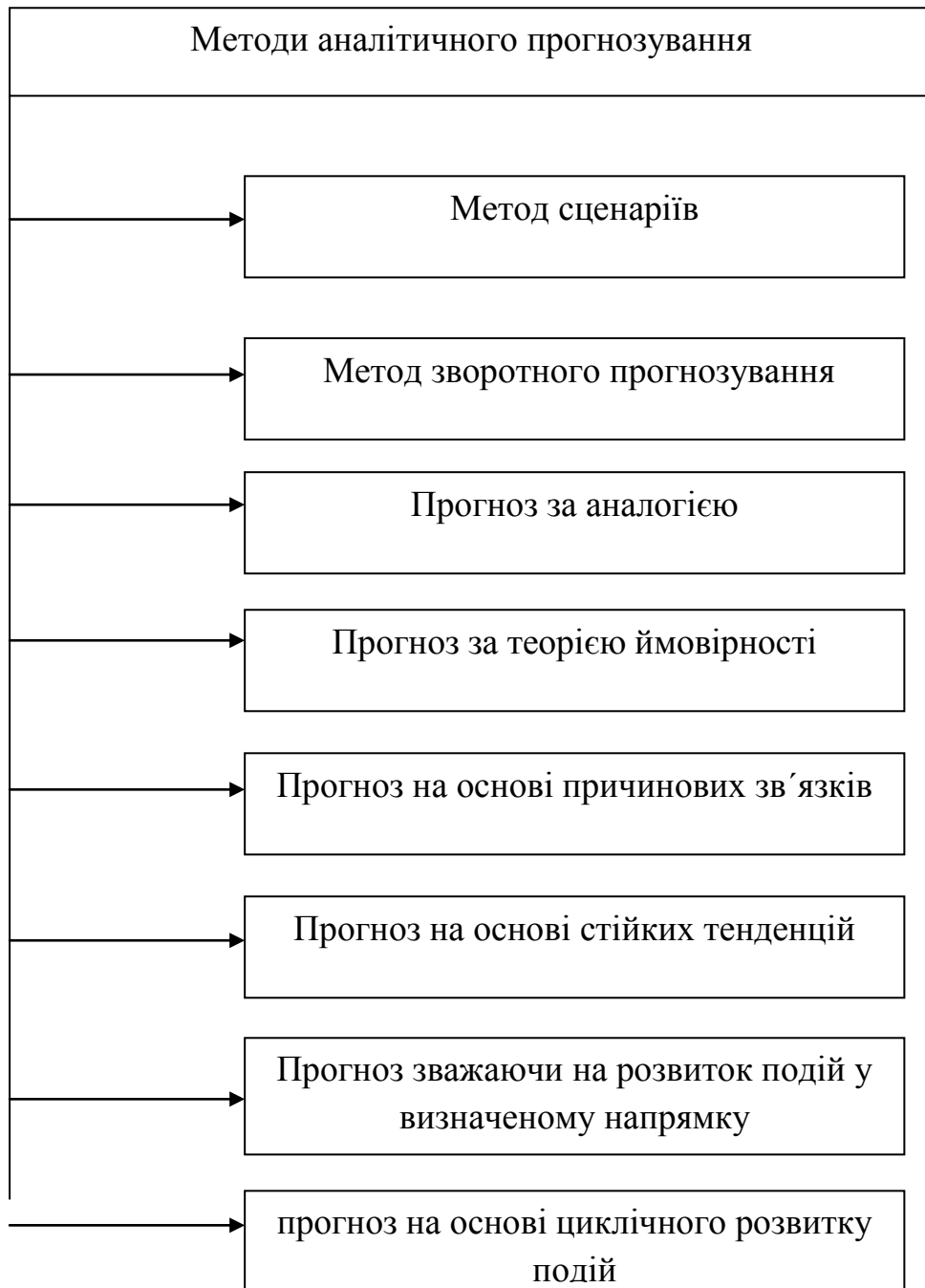

Рис.3.3. Методи аналітичного прогнозування для використання в статистиці

Примітка. Складено автором за [5]

Статистичні прогнози ґрунтуються на гіпотезах про стабільність значень величини, що прогнозується; закону її розподілу; взаємозв'язків з іншими величинами тощо. Основний інструмент прогнозування — екстраполяція. Суть прогнозної екстраполяції полягає в поширенні закономірностей, зв'язків і

відношень, виявлених в t -му періоді, за його межі. Залежно від гіпотез щодо механізму формування і подальшого розвитку процесу використовуються різні методи прогновної екстраполяції, їх можна об'єднати в дві групи:

- екстраполяція закономірностей розвитку – тенденцій і коливань;
- екстраполяція причинно-наслідкового механізму формування процесу – багатофакторне прогнозування.

Ці методи відрізняються не процедурою розрахунків прогнозу, а способом описування об'єкта моделювання. Екстраполяція закономірностей розвитку ґрунтується на вивченні його передісторії, виявленні тенденцій, траєкторій зміни в часі. Абстрагуючись від причин формування процесу, закономірності його розвитку розглядають як функцію часу. Інформаційною базою прогнозування слугують одномірні динамічні ряди.

При багатофакторному прогнозуванні процес розглядається як функція певної множини факторів, вплив яких аналізується одночасно або з деяким запізненням. Інформаційною базою виступає система взаємозв'язаних динамічних рядів. Оскільки фактори включаються в модель у явному вигляді, то особливого значення набуває апріорний, теоретичний аналіз структури взаємозв'язків.

Важливим етапом статистичного прогнозування є верифікація прогнозів, тобто оцінювання їх точності та обґрунтованості. На етапі верифікації використовують сукупність критеріїв, способів і процедур, які дають можливість оцінити якість прогнозу. Найбільш поширене ретроспективне оцінювання прогнозу, тобто оцінювання прогнозу для минулого часу (ex-post прогноз).

Процедура перевірки така. Динамічний ряд поділяється на дві частини: перша — для $t = 1, 2, 3, \dots, p$ — називається ретроспекцією (передісторією), друга — для $t = p + 1, p + 2, p + 3, \dots, p + (n - p)$ — прогнозним періодом.

За даними ретроспекції моделюється закономірність динаміки і на основі моделі розраховується прогноз Y_{p+v} , де V — період упередження.

Ретроспекція послідовно змінюється, відповідно змінюється прогнозний період, що унаочнює рис. 3.4. (для $V = 1$).

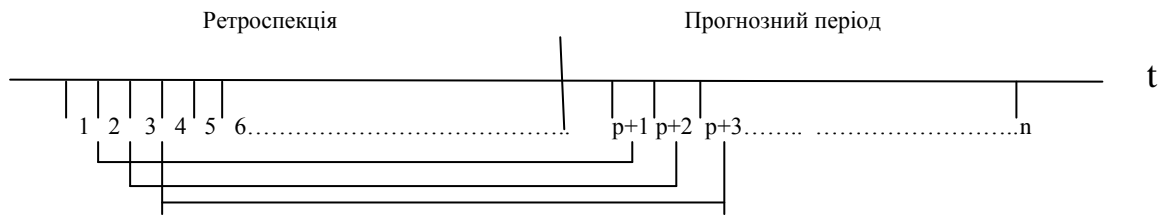

Рис. 3.4. Схема ретроспективної перевірки точності прогнозу для $V = 1$

Примітка. Наведено за [5]

Оскільки фактичні значення прогнозного періоду відомі, то можна визначити похибку прогнозу як різницю фактичного y_t і прогнозного Y_t рівнів: $e_t = y_t - Y_t$. Всього буде $n - p$ похибок. Узагальнюючою оцінкою точності прогнозу слугує середня похибка:

абсолютна $\bar{e} = \frac{\sum |e_t|}{n-p}$, де Формула 3.1

e_t – похибка прогнозу,
 $n-p$ – кількість похибок

квадратична $s = \sqrt{\frac{\sum e_t^2}{n-p}}$, де Формула 3.2

e_t – похибка прогнозу,
 $n-p$ – кількість похибок

Для порівняння точності прогнозів, визначених за різними моделями, використовують похибку апроксимації (%).

$$\hat{A} = 100 \frac{\sum \left| \frac{e}{y} \right|}{n-p}, \text{ де} \quad \text{Формула 3.3.}$$

e – похибка прогнозу,

$n-p$ – кількість похибок,

y –

Якщо результат оцінювання точності прогнозу задовольняє визначені критерії точності, скажімо, 10 %, то прогнозна модель вважається прийнятною і рекомендується для практичного використання. Очевидно, що похибка прогнозу залежить від довжини ретроспекції та горизонту прогнозування. Оптимальним співвідношенням між ними вважається 3: 1.

При оцінюванні та порівнянні точності прогнозів використовують також коефіцієнт розбіжності Г. Тейла, який дорівнює нулю за відсутності похибок прогнозу і не має верхньої межі:

$$V = \frac{\sqrt{\sum (y_t - Y_t)^2}}{\sqrt{\sum y_t^2}}, \text{ де} \quad \text{Формула 3.4}$$

y_t – фактичний рівень

Y_t – прогнозний рівень

Існуючі методи верифікації прогнозів у більшості своїй ґрунтуються на статистичних процедурах, які зводяться до побудови довірчих меж прогнозу, себто до побудови інтервальних прогнозів [29].

При прогнозуванні процесів, розвиток яких повністю або частково не піддається формалізації (наприклад, розвиток науки і техніки, соціально-економічні та політичні наслідки прийняття певних управлінських рішень), використовують методи експертних оцінок. Вони ґрунтуються на мобілізації професійного досвіду та інтуїції експертів, які добираються за принципом компетентності.

Отже, на данному етапі розвитку у суспільства виникає потреба не лише у одержанні інформації, а й у визначенні напрямків і тенденцій розвитку будь-якого процесу, ймовірних термінів появи тих або інших подій. Саме за допомогою прогнозування може задовільнити такі потреби суспільства, виявити перспективи найближчого або більш віддаленого майбутнього в досліджуваній області на основі реальних процесів дійсності; оптимальні тенденції і перспективні плани з урахуванням складеного прогнозу та оцінки прийнятого рішення з позицій його наслідків у прогнозованому періоді. Така інформація зможе найбільш повно задовільнити потреби користувачів в статистичній інформації.

3.2. Підвищення ефективності аналітичної роботи в питаннях надання інформаційних послуг службою статистики.

У сучасних умовах господарювання аналіз як практична діяльність розкривається як основна – інформаційно-аналітична діяльність (окремий вид діяльності, що належить до сфери послуг) та як сервісна діяльність – функція управління, забезпечувальна інформаційна система обґрунтування управлінських рішень. Відповідно, доцільно окремо розглянути особливості комп'ютеризації аналітичних процедур [3, с. 85].

При переході до високотехнологічної інформаційної ери відбувається зростання обсягів інформації, темпів здійснення економічних, демографічних, соціальних, екологічних та інших процесів і зменшення часових інтервалів між подіями, що відбуваються. За таких умов підвищення дієвості та ефективності

систем управління потребує комп'ютеризації всіх без винятку управлінських підсистем. З'ясовано, що наявні дослідження не розкривають особливостей та можливостей здійснення аналізу інформації в умовах постіндустріальної економіки, яка характеризується інтеграцією структур і підвищенням рівня інформаційно-комп'ютерних технологій, їх інтелектуалізацією.

Результатом переходу суспільства в інформаційну еру є тотальна інформатизація статистичної діяльності, зокрема удосконалення інформаційного забезпечення системи управління, яка має два вектори розвитку:

1) удосконалення засобів пошуку, збору, збереження та розповсюдження інформації – комп'ютеризація системи бухгалтерського обліку й звітності, маркетингової інформаційної системи;

2) удосконалення процесу сприйняття, обробки та створення інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, включаючи створення штучного інтелекту – комп'ютеризація, інтелектуалізація економічного аналізу тощо [21, с. 57].

Основною умовою, що забезпечує правильність статичного аналізу і одержуваних з цього висновків, є розуміння сутності досліджуваних масових явищ і процесів. Звідси можна виділити принципи аналізу статистичних даних (див.рис.3.5).

а) знання теорії досліджуваного явища, попереднє виявлення сутності розв'язуваної при статичному дослідженні проблеми .

Вивчення теорії розглянутого предмета статистики і сутності явищ і процесів дає можливість правильно сформулювати цілі і завдання аналізу (і статистичного дослідження в цілому), відібрати для проведення аналізу статистичні показники (отже, відповідні методи і прийоми статистики), правильно осмислити результати аналізу .

б) знання особливостей тієї конкретної обстановки, місця і часу, в яких розвивається досліджуване явище.

в) комплексний характер досліджуваного явища.

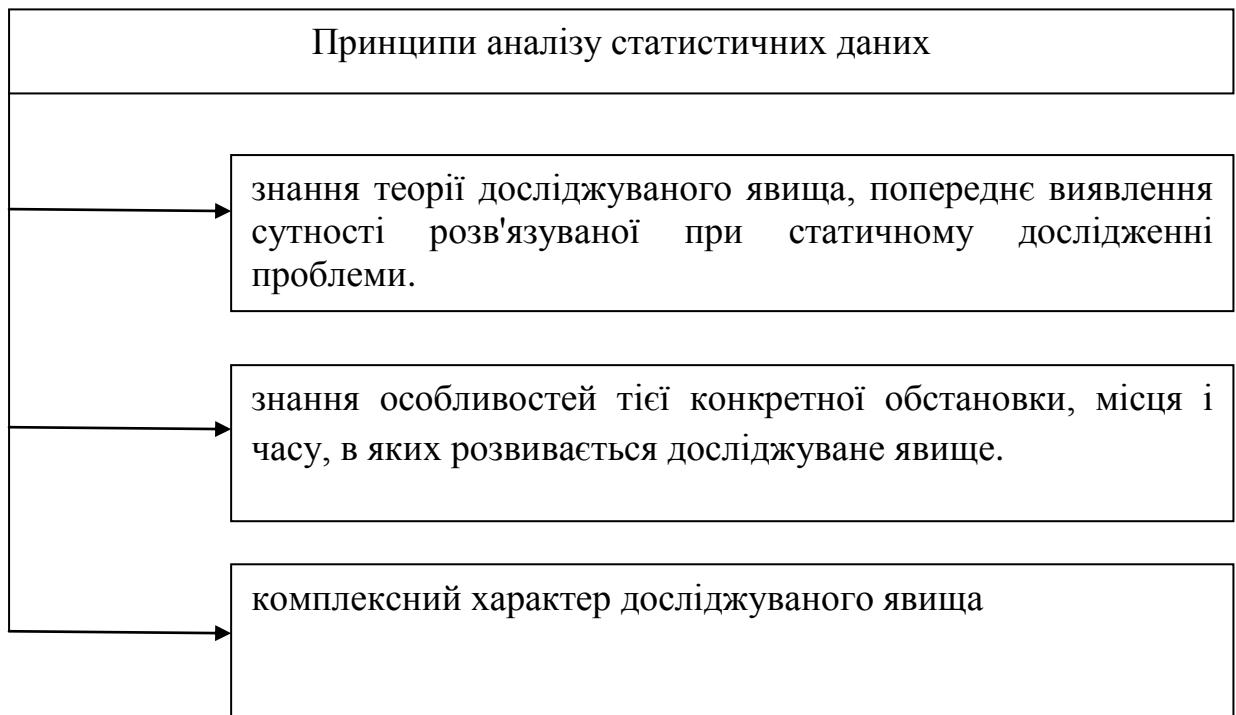

Рис.3.5. Принципи аналізу статистичних даних

Примітка. Складено автором на основі [21]

Щоб відповісти на те чи інше питання в статистичному дослідженні нерідко можна обмежитися обробкою і вивченням тільки деякої частини статистичних даних. Однак, як показує практика, якщо довільно відбирати одні статистичні факти, ігноруючи інші, можна створити одностороннє, неправильне уявлення про явище, що досліджується, знайти так зване “статистичне” підтвердження будь-якому, іноді свідомо помилковому, неправильному погляду.

Щоб висновки аналізу мали об'єктивне значення і доказову силу, аналіз (і статистичне дослідження в цілому) повинен бути всебічним, комплексним: необхідно розглядати всю сукупність фактів і характеризувати явище з різних сторін, потрібно використовувати різні статистичні джерела і певні поєднання різних методів.

Забезпечення ефективного аналізу статистичних даних передбачає послідовне виконання основних етапів (ступенів) роботи (див.рис.3.6.).

Рис.3.6. Основні етапи аналізу статистичних даних

Примітка. Складено автором на основі [23].

Пристаючи до аналізу (постановки питання), необхідно мати також подання про кінцеві цілі статистичної роботи: чітко сформулювати завдання аналізу, встановити межі досліджуваного явища і вказати ті його сторони (ознаки), які підлягають вивченню.

При постановці плану аналізу обґрунтовують ознаки і показники, які в даних умовах найбільш придатні для характеристики особливостей і сторін

досліджуваного явища, фактів, що визначають зміни, що відбуваються в ньому, встановлюють зміст необхідних для виконання аналізу статистичних даних та прийомів (методів), які планується використовувати при їх обробці. Повинні бути використані основні принципи аналізу: знання теорії даного питання і врахування конкретних умов місця і часу розвитку досліджуваного явища, комплексність.

Відповідальною (а іноді і вельми трудомісткою) при проведенні розгорнутого аналізу роботою є відбір джерел інформації та вибірка з них необхідних даних, підготовка цих даних для аналізу.

Ця робота повинна супроводжуватися критичною оцінкою статистичних джерел інформації. Враховуються:

- а) умови і прийоми збирання і розробки містяться в джерелі даних,
- б) ступінь повноти та достовірності,
- в) придатність їх для цілей проведеного аналізу.

За наявності декількох джерел по одному і тому ж питанню дані різних джерел зіставляються одне з одним, з'ясовуються причини наявних розбіжностей і вибирається джерело, що заслуговує найбільшій довірі. За відібраними джерелами виконується арифметичний і логічний контроль даних. Для виключення непорівнянності по обчисленню та методам розрахунків, наступних уточнень даних і так далі для аналізу необхідно брати дані з останніх за часом статистичних спостережень.

Взяті з відповідних джерел і перевірені статистичні дані викладаються в наочній формі – у формі статистичних таблиць або у формі статистичних рядів розподілу і піддаються подальшій обробці за допомогою спеціальних статистичних прийомів і методів. Забезпечити порівнянність даних – основне завдання даного етапу.

У відповідності до змісту та особливостями аналітичної роботи застосовуються різноманітні методи (прийоми) аналізу.

При аналізі статистичних даних широко застосовуються різні статистичні розрахунки з метою обчислення необхідних для пізнання явища статистичних показників.

Особливу роль в аналізі відіграє осмислення результатів обробки статистичних даних, формування висновків і практичних пропозицій. Якісне виконання цих робіт базується на високому рівні володіння методологією (методами) статистики, повному і обов'язковому дотриманні відповідних принципів і вимог, знань теорії досліджуваних явищ, забезпеченні комплексності та об'єктивності у викладі отриманих фактів (статистичних показників).

До основних вимог, яким повинні відповідати аналітичні процеси можна віднести:

- можливість аналізу і оцінки окремих показників стану досліджуваного об'єкта за різними методиками і визначення тенденцій його зміни;
- аналіз окремих об'єктів дослідження, в т.ч. нових, прогнозування на основі отриманих результатів;
- можливість порівняння показників діяльності різних підприємств певної галузі;
- можливість одночасного використання великої кількості показників;
- табличне та графічне представлення інформації;
- можливість ранжування результатів відповідно до потреб різних груп користувачів.

На сучасному складному етапі розвитку нашого суспільства Україні особливо необхідні кадри, які могли б глибоко осмислювати, аналізувати процеси, що відбуваються і знаходити шляхи розв'язання кризових явищ. Адже аналітичне мислення необхідне не тільки вченим, працівникам освіти і культури, але і працівникам всіх сфер суспільного виробництва і державного управління.

Сьогодні аналітичне осмислення, поряд з іншими, особливо потребує соціальна сфера життя суспільства. Розвиток аналітичного мислення, являє собою певний алгоритм, складовими компонентами якого є:

- формування у статистика визначеного складу і структури соціального знання в його специфічній цілісності в процесі навчання і самоосвіти;
- вироблення вміння аналізувати економічних, демографічних, соціальних та інших явищ, розуміти їх сутність давати їм об'єктивну оцінку і робити адекватні висновки з певного кола фактів;
- розвиток бачення предмету своєї діяльності і осмислення сукупності своїх безпосередніх обов'язків;
- оволодіння методами практичного розв'язання проблем, які визначають методику конкретного виду роботи;
- вироблення здатності прогнозувати можливі результати і наслідки своєї інформаційної діяльності.

Розрізняють інформаційну діяльність, яка є частиною розумової праці і включає операції із сприйняття, переробки і видачі інформації, що невіддільна від розумової праці фахівців науки і техніки, та інформаційне обслуговування (сервіс), котре є галуззю професійної діяльності, основні складові якої - процеси створення, оформлення, збирання, аналітико-синтетичної переробки, пошуку, поширення, зберігання й організації використання інформації. Ці процеси виконують професіонали - інформаційні працівники з метою підвищення ефективності праці фахівців різних галузей людської діяльності. Формування документних потоків, масивів, ресурсів, фондів, створення інформаційно-пошукових систем, підготовка різноманітних бібліографічних покажчиків, фактографічних довідок, написання рефератів та оглядів, редагування, рецензування і переклад текстів тощо є різновидами інформаційної діяльності, що потребують знання основ аналітико-синтетичної обробки документів. Суб'єктами професійної інформаційної діяльності можуть виступати як окремі особи, так і спеціальні інформаційні установи. Фахівців-професіоналів, які виконують на своєму робочому місці інформаційну роботу

для забезпечення інформаційних потреб держави, організації, фірми, посадових осіб, називають інформаторами, референтами-аналітиками, менеджерами інформаційних служб, інформаційними посередниками тощо.

Саме такий фахівець має здійснювати процеси підготовки та поширення документної інформації. Він, як правило, не обмежується лише пошуком відомостей про потрібний документ (чи документи), а й робить анотований, реферативний, оглядовий чи аналітичний виклад змісту документа або сукупності документів на запити споживачів, готує різноманітні довідки, створює аналітичні огляди з розвитку проблеми тощо. Фахівець, котрий формує електронні бази даних (БД), також має володіти основами реферування, вміти відбирати ключові слова, робити координатне індексування, що розширює межі пошукового образу документа. Отже, спеціаліст у сфері державного управління має володіти навичками згортання документної інформації, оцінювання та узагальнення її, знати суть процесів аналітико-синтетичної обробки документів, їхнє місце в інформаційній діяльності, характерні риси вторинних документів, методику створення їх .

Споживачем інформації можуть бути будь-яка людина або колектив, що потребує інформації, відібраної з масиву документних джерел і опрацьованої відповідно до інформаційної потреби. Іншими словами, споживач потребує документної, тобто зафіксованої на матеріальному носії, документографічної інформації, об'єктом якої є документ, його частина чи сукупність документів, що описують будь-який документ (документи); фактографічної інформації, що характеризує певний факт, подію чи їхню сукупність; концептографічної інформації, що характеризує певні ідеї, думки, концепції, погляди, уявлення; бібліографічної інформації, що містить відомості про документ (про його частину чи документний потік, документний масив, ресурс, фонд). Таку інформацію створюють для інформування споживача про існування документа, його внутрішні (змістові) та зовнішні (формальні) ознаки і властивості, для орієнтування в документному потоці, масиві, ресурсі, фонді. Цю інформацію може бути подано в будь-якій формі (усній, рукописній, друкованої,

електронній тощо) як каталоги і картотеки, бібліографічні посібники, огляди і дайджести, а також як частини інших документів і т. д. Отже, йдеться про інформацію, яка є результатом наукової обробки первинних документів і має риси інформаційно-аналітичного дослідження. До сфери наукової обробки документів входить систематичне визначення кола питань, що виникають у процесі базової (професійної) діяльності споживача. Тому, при створенні аналітичних та програмних документів є виявлення, відбір, аналітико-синтетична обробка документної інформації та підготовка на цій основі інформаційних документів.

Основна відмінність процесу наукової обробки документів полягає в тому, що її результат – не просто аналіз і згортання первинної інформації, а перетворення її на інформаційний засіб базової діяльності споживача інформації.

Обов'язковими складовими наукової обробки документів є аналітичний відбір та критична оцінка документної інформації відповідно до потреб споживача, організація її у формі завершеного вторинного документа, а в разі необхідності – його анотування, індексування.

Наукова обробка документів як один з основних видів інформаційної діяльності потребує значних інтелектуальних зусиль і належить до розряду наукової діяльності. Значення наукової обробки документів настільки значне що вона є одним з основних критеріїв оцінювання рівня наукової зрілості здобувачів наукового ступеня доктора і кандидата наук, діяльності науково-дослідних інститутів, одним із основних засобів ухвалення науково виважених управлінських рішень і т. ін. Визначальною умовою якості обробки документів є досягнення відповідності змісту вихідних документів інформаційній потребі споживача. При цьому застосовують методи інформаційного аналізу і синтезу, загальну і спеціальну методiku підготовки й оформлення інформаційних документів. Необхідно володіти не лише знаннями, вміннями і навичками в галузі аналітико-синтетичної обробки документів, загальною і спеціальною

методикою створення інформаційних документів, а й орієнтуватися в проблемах базової діяльності споживача інформації [65].

На сучасному етапі аналітична діяльність здійснюється кваліфікованими фахівцями різних галузей, в основному, на інтуїтивному рівні. Керуючись власним професійним, науковим та життєвим досвідом, аналітики статистики створюють інформаційно-аналітичні матеріали для прийняття рішень у сфері політики та державного управління - тобто у тих сферах, які не тільки безпосередньо впливають на життя кожного громадянина, але й знаходяться сьогодні у сфері прискіпливої уваги суспільства, як, власне, і професіоналізм інформаційних аналітиків - і тих, хто оприлюднює свої прогнози у засобах масової інформації, і тих, хто складає аналітичні довідки керівникам відповідних структур для прийняття управлінських рішень.

3.3. Використання новітніх інформаційних технологій в службі статистики.

Розвиток комп'ютерної техніки, інформаційно-комунікаційних технологій, створення і розповсюдження глобальної мережі Інтернет відкривають небачені раніше можливості для використання інформації.

Останнім часом в Україні особлива увага приділяється розвитку і впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усі галузі і сфери національної економіки, в державне управління. Пророблена значна робота з оснащення державних органів комп'ютерною технікою, формуванню локальних і корпоративних мереж, створення інформаційних ресурсів та систем.

Вдосконалення інформаційної бази відповідно до потреб менеджменту є суттєвим елементом розвитку економіки. Домінуючі підходи до формування інформаційних потоків обліково-аналітичного спрямування поступаються місцем новому підходу, основним принципом якого є забезпечення корисності для прийняття управлінських рішень.

Відповідно в новітній економіці різко зростає цінність інформації. Зовнішнє нестабільне оточення вимагає від підприємств розроблення складніших та деталізованіших систем управління. Кожний етап якісного переходу до нової концепції управління характеризується різкими змінами на макро- та мікроекономічному рівні. Еволюційне ускладнення завдань управління та системних рішень призвели до виникнення спеціальних методичних підходів як до організації виробничо-комерційної діяльності підприємств, так і до інформаційного супроводу управління нею.

До переваг застосування сучасних комп'ютерних технологій для інформаційно-аналітичної діяльності, на нашу думку, можна віднести (див.рис.3.7):

Рис.3.7. Переваги застосування інформаційних технологій в статистиці

Примітка. Складено автором за [68]

- скорочення витрат на обробку даних (комп'ютер надасть більш дешевий спосіб виконання задачі);

- економія інших затрат (кошти можуть бути збережені навіть коли витрати на обробку залишилися постійними або зросли);

- висока продуктивність (комп'ютер може справлятися з обсягом робіт, який збільшено);

- швидка обробка (будь-які операції можуть оформлятися значно швидше);

Зростання вимог до інформаційного забезпечення системи управлінського обліку викликане, зокрема, постійними змінами і ускладненням зовнішнього середовища і, відповідно, умов економічної діяльності, умов виробництва, розвитком системи розгалужених взаємозв'язків з іншими інформаційними системами управління підприємством. Об'єктивною передумовою їх вирішення є стрімке зростання можливостей і техніко-економічних характеристик сучасного програмного забезпечення збору, обробки і передавання значних інформаційних масивів баз даних на основі комп'ютеризації обліково-аналітичного процесу.

Державна служба статистики України це виконавчий орган державної влади, який здійснює єдину політику в галузі статистики, спрямовану на створення і функціонування цілісної статистичної інформаційної системи.

Постійне збільшення кількості статистичної інформації, необхідної для прийняття правильного управлінського рішення, призводить до того, що традиційні методи роботи з документами стають неефективними.

Поява ІКТ не просто змінило характер роботи багатьох людей, але, також, іншими стали і виробничі відносини, підвищилися кваліфікаційні вимоги, розширилося коло вирішуваних завдань і виконуваних обов'язків.

Інформаційні технології – це сукупність засобів і методів збирання, реєстрації, обробки, накопичення і доведення до користувача необхідних даних в системі організаційного управління на основі застосування засобів обчислювальної техніки [11,с.6].

Впровадження систем електронного документообігу в управлінські процеси забезпечує скорочення часу обробки документів, зростання

продуктивності праці персоналу функціональних підрозділів, підвищує якість бізнес-процесів, покращує виконавську дисципліну, змінює рівень інформаційної безпеки, дозволяє перейти до застосування електронного цифрового підпису, надійно взаємодіяти між робочими групами, здійснювати перехід до використання єдиної бази знань.

Системи електронного управління допомагають підвищити ефективність роботи Головного управління статистики у Тернопільській області за рахунок забезпечення високого ступеня контролю за виконанням покладених завдань і поліпшення якості послуг.

Інформаційні системи, що експлуатуються в органах статистики виконують функції, спрямовані на спрощення та прискорення процесів передачі, обробки та аналізу статистичних даних, забезпечення їх надійного зберігання та підвищення якості статистичної інформації. Однак, у зв'язку з бурхливим розвитком ІКТ у світі, необхідна модернізація існуючих АІС, яка, на нашу думку, повинна здійснюватися в наступних напрямках:

- проектування і розгортання Єдиного сховища статистичних даних, що дозволить повністю автоматизувати і централізувати накопичення та обробку даних державної статистичної звітності, забезпечить надійне зберігання і копіювання даних, скоротити час обміну даними між базами звітів, забезпечить розмежований доступ до даних;

- створення єдиного інтерфейсу користувача – уніфікованого програмного продукту, що дозволяє стандартизувати етапи прийому, обробки та аналізу статистичних даних. Він, зокрема, забезпечить авторизацію користувачів в системі і підключення модулів у відповідності з виконуваними функціями. Забезпечити реалізацію даних пропозицій може Інтегрована система обробки статистичних даних України.

Мета її створення полягає у систематизації формування і використання інформаційних ресурсів ІТКМ, одноразовому зберіганні та багаторазовому використанні, у підвищенні аналітичних можливостей обробки статистичних даних на основі рішення прикладних задач із залученням показників з різних

форм управлінської та статистичної звітності. Робота над формуванням Інтегрованої первинної бази даних – це основа створення єдиного (інтегрованого) інформаційного простору органів державної влади.

Проектування такого простору має охоплювати:

- всі рівні системи (державний, регіональний та районний (міський));
- всі канали взаємодії по вертикалі і горизонталі структурноутворюючих компонентів інформаційно-телекомунікаційної системи;
- всі технологічні етапи обробки даних статистики (збір, введення, зберігання, обробка та подання);
- існуючі інформаційні бази та систему метаінформації.

Процес формування Інтегрованої первинної бази даних вимагає єдиної методології створення та зберігання управлінської та статистичної інформації, що включає використання єдиного класифікатора показників, що визначає склад інтегрованого фонду та адресу їх фізичного зберігання, єдиної системи нормативно-довідкової інформації, заснованої на застосуванні системи класифікаторів.

В інтегрованій первинній базі даних містяться на зберіганні як елементарні об'єкти (підприємство, організація і т. д.), так і агреговані об'єкти (територія, галузь і т. д.), вона охоплює всі рівні системи державного управління і в цьому відношенні є територіально-розбраті де ленной. Первинні бази даних кожного рівня відрізняються обсягом інформації, різним співвідношенням в ньому об'єктної і агрегованої інформації, складом показників, обумовленими специфікою кожного регіону чи відомства.

Їх формування має базуватися на сучасних технологіях використання фактографічних і документальних баз, побудованих в архітектурі клієнт-сервер за єдиною базою даних.

Технологія формування і використання інформаційних ресурсів ІТКМ дозволить поступово виключити множинність різних відомчих і регіональних інформаційних фондів, часто дублюючих склад збережених показників і об'єктів, різні підходи до організації та способам зберігання даних. Все це

дозволить надавати кожній групі користувачів доступ до певної сукупності даних Інтегрованої первинної бази даних через метабази ІТКМ.

Розвиток Інтегрованої первинної бази даних по елементарних об'єктах спостереження на всіх рівнях поступово створить фонд управлінської та статистичної інформації, що характеризує кожний інформаційний об'єкт і дозволяє спостерігати за процесами в соціальній, економічній, політичній та громадській сферах, обумовленими тенденціями розвитку об'єктів або груп об'єктів спостереження, проводити дослідження без додаткового збору інформації, визначати репрезентативну вибірку для проведення обстежень.

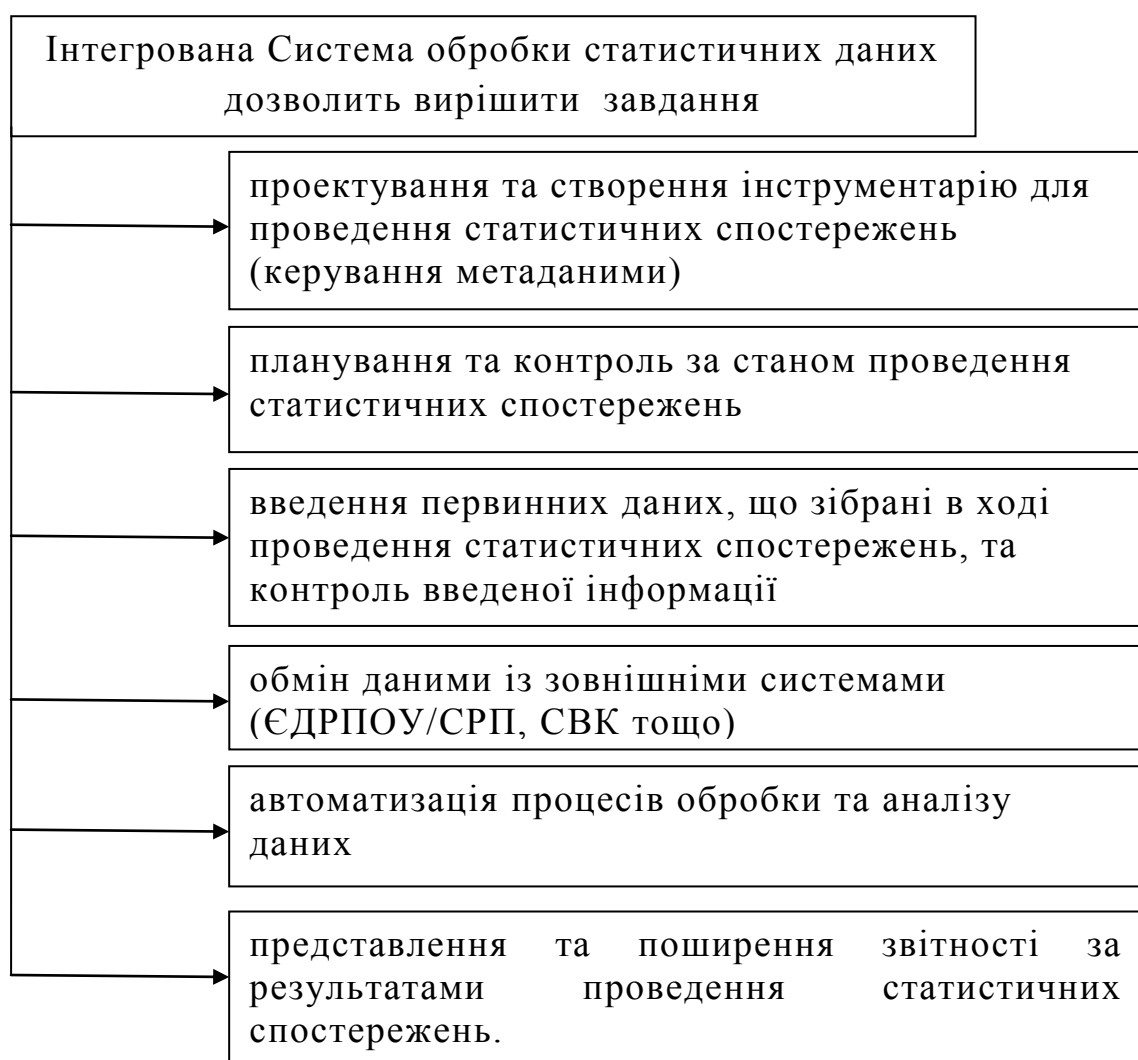

Рис.3.8. Завдання Інтегрованої Системи обробки статистичних даних

Примітка. Складено автором за [46]

Інтегрована Система обробки статистичних даних (ІСОСД, далі “Система”) – здатна забезпечити автоматизацію та уніфікацію процесів збору, обробки та аналізу статистичної інформації, організацію зберігання та доступу до єдиного сховища даних статистичної інформації.

Область застосування Системи включає в себе статистичні спостереження будь-якої сфери та розрахована на роботу із будь-якою вибіркою респондентів.

Загальний процес підготовки та проведення статистичних спостережень має наступну послідовність кроків:

- Крок 1. Підготовка метаданих для проведення спостережень – дизайн звітного року. Цей процес виконується у центрі.

- Крок 2. Тестування розроблених метаданих. У цьому процесі беруть участь як працівники центрального рівня, так і регіональні підрозділи.

- Крок 3. Проведення спостережень підготовленого звітного року
У Системі передбачено три рівні організаційної структури, на яких працюють АРМ:

- 0 рівень – центральний рівень;
- 1 рівень – рівень області/регіону;
- 2 рівень – рівень району.

Нижче наведено короткий опис кожного із АРМ, їх призначення та рівні оргструктури, на яких вони працюють (див.табл.3.9).

Система має 3-рівневу архітектуру із наступними рівнями:

1. Рівень бази даних (далі - БД), на якому зберігаються дані.
2. Рівень сервера застосувань, який забезпечує функціонування робочих місць користувачів.

3. Рівень робочих місць користувачів (АРМ), через які користувачі виконують усі дії у Системі.

У Системі користувачі закріплені за відповідними вузлами організаційної структури України та згідно з цим можуть працювати із відповідними АРМ.

Оцінюючи ефективність використання інформаційних комп'ютерних технологій в аналітичній роботі, необхідно мати на увазі, що практично всі операції, які можна здійснювати за допомогою інформаційних аналітичних систем, можна зробити і без них, але час, який доводиться витратити для виконання цих дій уручну традиційними методами (особливо якщо йдеться про багатомірні аналітичні завдання), часто позбавляє їх сенсу.

Подальший розвиток і впровадження сучасних ІКТ в діяльність Головного управління статистики у Тернопільській області забезпечить:

- максимальне задоволення попиту на статистичну інформацію органами державної влади та іншими користувачами для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;

- активізацію і розширення попиту на об'єктивну та актуальну інформацію з боку підприємців, населення, інших користувачів відкритої статистичної інформації;

- можливість отримання статистичної інформації при оперативному доступі до інформаційних ресурсів, що підвищить, як наслідок, інвестиційну привабливість об'єктів статспостереження;

Перелік та призначення АРМ

Назва АРМ	Опис	Рівень оргструктури
АРМ “Дизайнер”	Автоматизоване робоче місце, що призначене для керування метаданими (налагодження структур класифікаторів та довідників, керування статистичними показниками, керування/планування та управління проведенням статистичних спостережень).	Центральний рівень.
АРМ “Адміністрування”	Автоматизоване робоче місце, що призначене для управління користувачами Системи (керування їх правами), налагодження та ведення аудиту дій користувачів та процесів роботи із даними, керування реплікацією та резервним копіюванням даних.	Центральний та регіональний рівні.
АРМ “Аналітик”	Автоматизоване робоче місце центрального рівня, що призначене для обробки та аналізу первинних даних, моніторингу стану проведення статистичних спостережень тощо.	Центральний рівень.
АРМ “Статистик”	Автоматизоване робоче місце, що призначене для проведення статистичних спостережень на регіональних та місцевих рівнях (введення первинних даних від респондентів за формами звітності, імпорт даних із зовнішніх джерел, атакож контроль введеної інформації, аналіз та побудова звітів тощо).	Регіональний та районний рівні.

Примітка. Наведено за [56]

- формування єдиного інформаційного простору по галузях і сферах національної економіки країни ;
- мінімізацію витрат на підготовку та обробку статистичної інформації, яка повинна подаватись до органів статистики за рахунок використання нових методик, технологій і систем електронного документообігу;
- скорочення витрат на обробку і пошук інформації шляхом застосування сучасних технологій, виключення дублювання, трудомістких операцій, використання спеціалізованих і міжгалузевих даних.

Висновки до третього розділу

Діяльність Головного управління статистики направлена на одержання всебічної та об'єктивної статистичної інформації і забезпечення нею Україну та суспільство. Інформаційно-аналітичні документи, що готує статистика здебільшого інформують про економічний, соціальний, демографічний, екологічний та інші стани у країні, але сучасності потрібні обґрунтовані рекомендації на основі глибокого аналізу проблем суспільного життя. Інформація, яка подається в аналітичних документах, має бути достовірною, актуальною, своєчасною, проблемно орієнтованою, аналітичною та мати прогностичний характер, за мінімального обсягу містити максимально повні дані, їхню оцінку, обґрунтовані висновки та рекомендації. В органах державної статистики потрібно приділити більше уваги одному з найскладніших завдань – передбачити майбутнє і віднайти ефективні рішення в умовах невизначеності. Інструментом для виконання цього завдання слугує прогнозування.

Важливу роль у інформаційно-аналітичній діяльності необхідно приділити саме аналітичному аспекту. Основною умовою, що забезпечує правильність статичного аналізу і одержуваних з цього висновків, є розуміння сутності досліджуваних масових явищ і процесів.

Щоб висновки аналізу мали об'єктивне значення і доказову силу, аналіз повинен бути всебічним, комплексним: необхідно розглядати всю сукупність фактів і характеризувати явище з різних сторін, потрібно використовувати різні статистичні джерела і певні поєднання різних методів.

Забезпечення ефективного аналізу статистичних даних передбачає послідовне виконання основних етапів (ступенів) роботи.

Останнім часом в світі особлива увага приділяється розвитку і впровадженню сучасних інформаційних технологій в усі галузі і сферисуспільного життя.

Вдосконалення інформаційної бази відповідно до потреб менеджменту є суттєвим елементом розвитку економіки. Домінуючі підходи до формування інформаційних потоків обліково-аналітичного спрямування поступаються місцем новому підходу, основним принципом якого є забезпечення корисності для прийняття управлінських рішень.

Інформаційні системи, що експлуатуються в органах статистики виконують функції, спрямовані на спрощення та прискорення процесів передачі, обробки та аналізу статистичних даних, забезпечення їх надійного зберігання та підвищення якості статистичної інформації. Однак, у зв'язку з бурхливим розвитком ІКТ у світі, ми пропонуємо розглянути пропозицію модернізації існуючих АІС, яка повинна здійснюватися в наступних напрямках:

- проектування і розгортання Єдиного сховища статистичних даних,
- створення єдиного інтерфейсу користувача

Забезпечити реалізацію даних пропозицій може Інтегрована система обробки статистичних даних України.

Отже, удосконалити організацію інформаційно-аналітичної діяльності в Головному управлінні статистики у Тернопільській області можна завдяки різноманітним аспектам, таким, як, збільшення можливостей для статистичного прогнозування, покращення аналітичної діяльності економістів-статистиків, широкому використанню інформаційних технологій.